

DOSYA

Bizli Belgelerle

C.H.P.'nin Perde Dr.

kan Kayıtları

_____

_____

_____

Sadi Rıza

ESER İÇİN DÜŞÜNÜLEN İSİMLER

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No ZE. 2674

- X- C.H.P. İktidarı Gizli Belgelerinde Türk Basını
- X- C.H.P.'nin Gizli Belgeleri
- X- C.H.P. Dönemi Gizli Belgeleriyle Basın Yasakları
- X- Gizli Belgelerle On Yılın Perde Arkası Olayları
- X- Kuşkulu Bir İktidarın Gizli Belgeleri
- X- C.H.P. Devri Gizli Belgeleri
- X- Gizli Belgelerin Işığında: Despotizm ve C.H.P. İktidarı
- X- Bir İktidarın Gizli Belgeleri
- X- Gizli Belgelerle C.H.P. Yönetiminin İçyüzü

İ Ç İ N D E K İ L E R

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2674

Sayfa

Sayfa

S U N U

Belgelerin Önemi	
Belgelerin Mahiyeti	

B İ R A Z T A R İ H

Abdülâzîz Dönemi.....	
Abdülhamit Dönemi.....	
İkinci Meşrutiyet Dönemi.....	
Mütareke Dönemi.....	
Kurtuluş Savaşı Dönemi.....	1
Cumhuriyet Dönemi.....	

G İ R İ Ő

İnönü Devri Basın Rejimi.....	
Gazeteci mi, Öğrenci mi?.....	

G İ Z L İ B E L G E L E R

İnönü'nün şahsı ile İlgili Neşir yasakları.....	
Neşir ve Yorum Yasakları.....	
Kapatılan Gazetelere Ait Tebliğler.....	
a) Tasvir Gazetesini Kapattıran Peyami Safa'nın Makalesi.....	
b) Cumhuriyet Gazetesinin kapatılmasına yol-açan Nadir Nadi'nin başyazısı.....	
Açık Meclis Konuşmalarının Neşir Yasakları.....	
a) Kâzım Karabekir'in neşri Yasaklanan Meclis Konuşması Metni...	
Karikatür Yasaklayan Tebliğler.....	
Gazetelerin İç İşlerine Müdahale Belgeleri.....	

Oç Haberlerle İlgili Gizli Tebliğler ve Neşir Yasakları.....
Dış Haberlerle İlgili Basın Yasakları.....
Gizli Yasak Belgelerine Genel Bir Bakış.....

**ÖZGÜRLÜKLER HAKKINDA İKTİDARDAYKEN
NELER DEDİLER?**

San Fransisko Konferansı ve Türkiye.....
Amerikan Muhabirler Birliğinin Tepkisi.....

**İKTİDARDAN DÜŞÜKTEN SONRA ÖZGÜRLÜKLER
HAKKINDA NELER DEDİLER?**

İnönü'nün Söyledikleri.....
İktidar Çevresinin Özgürlükler Hakkındaki Düşünceleri.....
Netice.....

"Verilen talimat matbuatın mesul erkânına tevcih edilmiştir ve mahremdir. Bugünlerde verileb talimatın gayrimesul kimseler arasında ağızdan ağıza dolaştığı tesbit edilmiştir. Bu noktaya ehemmiyetle arkadaşların nazarıdikkatlerini celbederim."

Matbuat Umum Müdürü Selim Sarper

Bu yapıt, 1939 yılından, Türkiye'nin çok partili döneme girdiği 1950 yılına kadar iktidar çevrelerinden basına yapılmış olan "Gizli Tebliğ" leri kapsamaktadır.

Çeşitli araçlarla ve "çifte ay" lı yazılarıyla gazete sorumlularına yapılmış ve çok gizli tutulmuş olan bu tebliğler birçok yönlerden yakın tarihimiz için büyük önem taşımaktadır.

BELGELERİN ÖNEMİ:

a) Bu tebliğler 1939-50 döneminin yönetimindeki zihniyetin saptanmasında yararlı olduğu gibi bu ~~kan~~ dönem rejiminin yargıya ve senteze bağlanmasında da temel belgeleri teşkil edecektir.

b) Bu gizli tebliğlerle birçok siyasal, sosyal, süel ve ekonomik olayların yayımı yasaklandığı için bu belgeler görülmedikçe gazete koleksiyonlarından o dönemin tarihini yazmak mümkün değildir.

c) Giriş bölümünde de belirtildiği gibi bu belgeler görülmedikçe cumhuriyet dönemi basın tarihi de yazılamaz.

BELGELERİN MAHİYETİ:

Bu tebliğler basına çeşitli kanallardan yapılmıştır:

a) Çite aylı ~~xi~~ çok gizli tebliğlerde Matbuat Umum Müdürlüğünden yazılı olarak;

b) Matbuat Umum Müdürlüğünden, ya da il temsilcililerinden telefonla.

c) Emniyet Müdürlükleri kanalıyla zimmet defteriyle;

dd) Çeşitli bakanlıklardan direkt olarak telefonla;

e) Sıkıyönetim yetkililerince sözlü ve yazılı olarak.

Bu gizli tebliğler gazetenin sorumlular kadrosunca günü gününe tutulmuş, yazılı olarak yapılan tebligat da aynı defter arasında muhafaza edilerek gazetenin siyaseti ve yayımı bu "emir" ler doğrultusunda ayarlanmıştır.

Gazetenin sorumlu müdürünün vefatından sonra terekesinde bulunan yasak tebliğlerini kapsayan bu defter bugün "Belgelerle Türk Tarihi Dergisi" nin arşivinde muhafaza edilmektedir.

Birçok i ve dış perde arkası olaylarını da aydınlığa kavuşturacak olan bu belgeler kronolojik olarak değil de konularına göre bölümlere ayrılarak sunulmuştur.

Belgelerin metinlerine geçmeden önce tarihî realiteler üzerinde kısaca durmayı yararlı bulduk.

B İ R A Z T A R İ H

Türk demokrasi tarihi, Tanzimat'la atılan ilk adımdan bu yana hayli emekleme dönemi geçirdi. Sultan Mahmut ve Mecitleri özgürlük yolunda ilk öncüler olarak yad ettikten sonra basın özgürlüğü yolunda ilginç zikzaklar dönemi olan Abdülâziz yönetimine değinelim:

ABDÜLÂZİZ DÖNEMİ:

Abdülâzi tahta çıktığı zaman Tanzimat fermanı okunalı 21 yıl olmuştu. Ve artık, kapıda bekletilen bostancıbaşılara bir el işaretleriyle kelleler uçurtulan teokratik dönem bir hayli geride kalmıştı. Abdülâziz de hak ve hukuk yolundan yürüyerek güzel sözler söylemişti. Babiâli Hünkâr dairesinde okuduğu ilk demesinde şöyle diyordu:

Hükümetin vazifesi her ahvalde ahalisinin hukuk ve hürriyetini muhafaza etmektir. Halka cebir ve şiddet, hükümetin hukukunun haricindedir. Bu, caiz değildir.

Abdülâziz, bu teminatına karşılık kısa süre sonra basına karşı sert tedbirlere başvuracak, hattâ sadrazamı Mahmut Nedim Paşa eliyle basına ilk kez sansür koyacaktır. Çünkü iktidar, eleştiriye ve mizaha karşı tahammülsüz ve serttir.

Bu dönemde sansür uygulaması gizli tebliğlerle değil, hatt-ı hümayunlarla olmuştur.

ABDÜLHAMİT DÖNEMİ:

Talihsiz Beşinci Murat'ın kısa saltanatından sonra Osmanlı tahtına çıkan ve verdiği vaat üzerine Birinci Büyük Millet Meclisi'nin açılışı kendisine nasip olan Hamit II, kısa süre sonra dikta rejimine döndü ve basını da sıkı bir sansür altına aldı. Sıkı, bunaltıcı bir sansür. Özel sansör kurulları, haberleri, risaleleri ve kitapları önceden ~~incelenmeden~~ inceler, yayımında ~~sa~~

sakınca görülmeyenlere izin verilirdi.

Bu dönemin siyasetinin en belirli karakteristiği "kuşku" dur. Bu kuşku özgürlüğe karşıdır. Padişah, özgürlüğü şahsı ve saltanatı için "en büyük tehlike" saymaktadır. Bu nedenle de her hangi dolaylı bir haber ya da sözcüğün yayım araçlarında yer almasında imkân yoktur. Bu aşırı kuşku birçok komik olayların geçmesine ve dış ülkelerde "Türkiye'de Sansüve Eğlenceleri" adı altında yayımlar yapılmasına yol açmıştır. Ve bu sıkı baskı altında Türk basını padişaha bir "dua rosalesi" ~~hakimexgattikini~~ durumuna düşürülmüştür.

Otuz yılı geçen yönetimi süresince basınla birlikte tüm özgürlükleri kısıtlayan Abdülhamit II'nin bir kanısı vardı: Millet, demokrasi ile idare edilecek kültür düzeyine henüz ulaşmamıştır! O, bu kanısını tahttan indirildikten sonra da değiştirmemiştir. Maliye Nazırı Cavit Bey aracılığı ile kendisiyle bir röportaj yapmaya başaran Gazette de Lausanne'ın muhabiri Jean Felix'e tutumunu ve kişiliğini şöyle savunmuştur:

"... Meşrutiyet hükümeti kurmak, ahalide mevcut idrak ve ilim seviyesinin neticesidir. Bu verilmez, lütfedilmez, ihkak edilir. Bütün sunî hâdiseler gibi sunî hürriyetler de felâket getirir.

"... Ben, devletin çökmek ihtimaliyle yüz yüze geldiği anlarda hürriyete liyakat kesbetmemiş bir kalabalıkla idareyi paylaşırdım netice mazallah ne olurdu..."

Bu, aslında iktidardan uzaklaşma kuşkusunu ve korkusudur. Abdülhamit II de Napolyon gibi düşünüyordu: "Benim metresim iktidardır. Onun elimden alınmasına, hatta ona yan bakılmasına gelemem."

Basın için de Napolyon'la aynı kanıdaydı: "Eğer basının dizginlerini elimden kaçırsam iktidarda üç aydan fazla kalamam."

Ama aydın sınıf, iktidara ihtirasla sarılmış olan Abdülhamit II diktasına karşı gizlice örgütlenerek basın için, tüm özgürlükler için savaşa girişti.

Sürgünlerden yılmıyarak, keselerle altınları ve ikbal vaadlerini bir yana iterek mücadele ettiler. Avrupalara kaçtılar, oralarda gazeteler çıkararak seslerini duyurmaya çalıştılar. Tam 33 yıl sürdü bu savaş. Nihayet ordunun genç subay kadrosuyla de birleşerek 1908 devrimini başardılar.

İKİNCİ MEŞRUTİYET DÖNEMİ:

~~Abdülhamit diktasına karşı girişilmiş 30 yıllık uğraşı başarıya ulaştık-
tan sonra bir dikta temsilcisi tahtında, onun dikta tabikiisi sadrazamı
makamında bir rakibi gibi akları düştükünü bir yana iterek basını hay-
ramında değinim~~

İlk özel gazete Tercemaniahval yayın alanına çıkmalı 48 yıl olmuştu. Bu süre içinde "İktidar" ın yumruğu basının gırtlığından hiç eksik olmamıştı. Yarım yüzyıl diline kilit vurulmuş basın birden kayıtsız ve şartsız özgürlüğe kavuşmuş vuşmanın bayramını kutladı. Sansür kalkmıştı; basın için kısıtlayıcı hiçbir yasa ve tedbir yoktu. "Hürriyet, müsavat, uhunnet=Özgürlük, eşitlik, kardeşlik" şarkıları göklerde yansiyordu. Böylesine bir özgürlük sevinci. Ama ne gariptir ki 30 yılın dikta temsilcisi ~~tahtında~~ Abdülhamit tahtında, onun dikta uygulayıcısı sadrazamı makamında idi! Taaa Otuzbir Mart Vakası ile genç ihtilâlciler uyanana kadar.

Bu tarihten sonra büsbütün coştı. Hürriyet denizinde alabildiğine kanat çırpan martılar gibiydi. Ve günün modası Abdülhamit'e ağız dolusu küfür savurmaktı.

Babîâli Baskını'ndan (23 Ocak 1913) sonra İttihatçılar yönetimi tamamen ellerine aldılar.

Dönem, meşrutiyet dönemidir. Partiler çoktur; irili ufaklı. Küçük parilerin de katılmasıyla güc kazanmış olan Hürriyet ve İtilâf Fırkası İttihatçıları karşısındadır. Bu parti, gericiliği de alabildiğine sömürmektedir.

İttihatçılar siyasal ve ekonomik sorunlar karşısında oldukça beceriksiz ve tecrübesizdir. Trablus ve Balkan ~~savaşı~~ savaşı yenilgileriyle de yur^t lokna

lokma kopmaktadır. Bu beceriksizlikler ve kayıplar karşısında/muhalefat var gücüyle yaylım ateşine geçmiştir. Ve iktidar, eleştirilerden rahatsız ve te- dirgindir. Zeki, Hasan Fehmi ve Ahmet Samim gibi kalemi ve yüreği güçlü muha- lifleri çeşitli tehdit yollarından susturamayınca İttihatçılar, ustası olduk- ları komitacılık yasasına başvurular. Bu yasa tabanadır. Muhalefat üç gazete- ci, iktidarın fedailerini tarafından sokak ortasında öldürüldü.

İttihatçılar, Abdülhamit diktasına karşı 30 yıllık özgürlük savaşından sonra garipsenecek bir çelişkiye düşmüştür. Uğrunda türlü cefalara ve kahır- lara katlandıkları düşünce özgürlüğü, can ve mal emniyeti ve de tüm özgürlük- ler savunuculuğundan sonra iktidara geçince Abdülhamit'in kansız despotizmini kanlı hale getirmişlerdir.

Böylece, İkinci Meşrutiyetin kısa süren basın özgürlüğü de tekrar kefen- lenip gömüldü.

MÜTAREKE DÖNEMİ:

Mütareke dönemi, dış görünüşe göre her şeyin son bulduğu kara ve yaslı bir dönemdir. İstanbul yabancı işgali altındadır ve basının sırtında sansür kâbusu vardır. Bundan ötürü de ağızlar kilitli, kalemler kırıktır. Ama, padi- şaha ve işgal kuvvetleri "baş"larına övgü, ~~Aradık~~ Kuvayi Milliyecilere söv- gü serbesttir.

Basın ikiye bölüktür: Kuvayi Milliyeciler, saltanatçılar. İttihatçı-İti- lâfçı çekişmesi de bir kan dâvası halinde en had noktasındadır. Bir yandan da Anadolu'yu savunan milliyetçilerle saltanatçı ve mandacı tutucular arasında amansız bir çatışma ve sövüşme sürüp gitmektedir.

İşgal sansürü altındaki bu dönemde gazetelerin birçok sütunları ~~işgalin~~ sansürün tırpanından geçtiği için bembeyazdır. Böyle bir ortamda da basın öz- gürlüğü zaten söz konusu ~~olamaz~~ olamaz.

KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİ:

Kurtuluş Savaşı; bir ulusun içinde yaşadığı koşulların en zoru, en kor-

kuncu, en müdhişi altında geçmiştir. Müttefiklerin desteklediği Yunan saldırısı; çeşitli etkenler altında fitillenen iç isyanlar; Kuvayi İnzibatiye saldırıları; savaş yöneticileri hakkındaki idam fermanları; güney illerindeki savunma savaşları; ekonomik zorluklar ve Meclis muhalefeti... Böylesine bunaltıcı koşullar altında çepçevre sarılmış ve sıkışmış bir ulus.

Bu koşullar altında yürütülen bağımsızlık ve özgürlük savaşının yöneticisi "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti", onun başkanı da Mustafa Kemal'dir. Ulus ve basın bu "baş" etrafında toplanmış ve kenetlenmiştir. İşgal altındaki basında birkaç satılmış çatlak sesi saymazsak bağımsızlık ülküsü doğrultusundaki bu kenetlenme zafere kadar sürmüştür.

Bu kenetlenmeyi, bir parti etrafında değil de bir ülke doğrultusunda tek gönül ve tek ses olarak birleşmenin sonucu olarak niteleyebiliriz.

CUMHURİYET DÖNEMİ:

Cumhuriyetin ilânından Atatürk'ün vefatına kadar olan cumhuriyet dönemine de kısaca değinelim:

Cumhuriyete, Kurtuluş Savaşı'ndan gelen özgür bir havayla girdik. Çeşitli fikir akımları arklarından rahatça akıyordu; Konfüçyus'tan Marx ve Lenin'e kadar... Nazım Hikmet de Türk şiirinin baş taci idi bu ~~baş~~ dönemde dönemi bir parçasında.

Kurtuluş Savaşı zaferle sonuçlandıktan sonra umdukları mevkilere getirilmedikleri için kendilerini "mağdur" sayan birtakım "gayrimemnun" ların kurduğu "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası" toplumun "hassas noktalar" ını kurcaladı. Bu "hassas ~~noktalar~~ noktalar", ulusun dinî duygularını sömürmek, ~~geriye~~ geriye dönmektir. Dünyanın baş döndürücü bir hızla teknik yoldan ileriye yürüdüğü bir dönemde mızraklı ilmühaber yolundan ulusun sırtını basamak yapılmak istenmesi ve hele Şeyh Sait isyanının da patlak vermesi "iktidar" ı sert tedbirler almaya zorladı. Çünkü Atatürk Türkiye'si, ~~Osmanlı İmparatorluğunu~~ Osmanlı İmparatorluğunu içinden çökertmiş olan din sömürücülüğüne karşı çok hassas, çok dinamik, çok serttir.

Siyasî ihtirasları yüzünden "geri" ye tâviz vermeye yeltenen bu klik dağıtıldı, isyan bastırıldı.

Mustafa Kemal, kökleşmiş alışkanlıkları ve inançları temelinden yıkmayı amaç tutan bazı devrimlere girişecektir. Bunun için de özgürlük çalkantılarından uzak bir "sükûn" dönemine ihtiyaç vardır. Bu nedenle bir "Tahrir-i Sükûn Kanunu" getirildi ve böylece de basın özgürlüğü kısıtlandı.

Sular durulunca genç Türkiye Cumhuriyeti ikinci kez çok partili bir ~~dev~~ rejim denemesine girişmiştir. Bu sınamanın çocuğu "Serbest Fırka" dır. Artık "Tahrir-i Sükûn Kanunu" yoktur; basın serbesttir. O kadar ki muhalif "Yarın" gazetesi "Yuha Halk Partisine!" diye manşet atacak kadar.

Serbest Fırka denemesi de kara suratlı yobazın dişlerini göstermesi ve anarşik çalkantıların belirmesi yüzünden sona erdi. Görüldü ki ihtilâlin kuralları henüz geleneksel hale gelmemiştir. Ve, daha uygun bir ortama değin çok partili dönemin perdesi indirildi.

Bu dönemde de basın, rejimin özüne, lâiklik ilkelerine dokunmamak şartıyla normal görevini yaptı; Atatürk'ün işaret ettiği yolda ve O'nun etrafında kementlenerek.

Atatürk'ün ölümünden sonraki döneme geçmeden önce incelediğimiz dönemlerin özetini yapalım:

Basına sansür ilk kez Abdülâziz devrinde konulmuştur. Bunu izleyen Abdülhamit II dönemi, basının ağzının tamamiyle kilitlendiği dönemdir.

Meşrutiyet döneminde ise basın üzerinden sansür kâbusu kalkmıştır ama muhalif gazeteciler iktidar yöneticilerinin fedaileri tarafından teker teker öldürülmüş, ~~bazılar~~ muhalefet sinirilmek ve yok edilmek istenmiştir.

Mütareke döneminin İstanbul basını düşman kontrolü ve sansürü altında ~~bazılar~~ bahtsız bir devre yaşamıştır.

Türk basınındığer dönemlere oranla en serbest devresi Atatürk zamanıdır. Basına sansür konulmamış, hiçbir gazeteci öldürtülmemiştir.

İN Ö N Ü D E V R İ B A S I N - R E J İ M İ

Türk basını, Abdülâziz devrinden sonra İstanbul'un işgalinde düşman tarafından uygulanan sansürün yaralarını sarmış, bu **en müthiş tedbir**in acısını cumhuriyet devrinde unutmuştur.

TEPEDEDEN İNME: Atatürk bu dünyadan göçeli henüz 5 ay olmuştur. Türk basını Atatürk devrinde olduğu gibi iç ve dış sorunlar üzerine yorumlarda bulunmakta, normal gazetecilik görevine devam etmektedir.

Bu normal dönemde bir polis, bütün gazetelerin kapısını çalıyor. Elinde gizli, çok gizli tebligat vardır. Bu bildirinin tarihi 19 nisan 1939'dur. Atatürk bu kalımsız dünyadaⁿ göçeli henüz 5 ay olmuştur. Devlet Reisi "Millî Şef" sanıyla İsmet İnönü'dür.

Bu gizli tebliğde şunlar yazılıdır: ①

Gazete sahip ve sorumlu müdürleri, başyazarları, fıkra yazarları, hele dış politika yazarları şaşkınlık içindedir. Bir yazar, ille de Hitler'i övmek ~~ya~~ zorunluğunda mıdır? Hem bu, **dış politikaya temas etmeden** nasıl yapılacaktır? Yabancı bir devlet reisini öveceksin, politikaya temas etmiyeceksin! Bu akıl dışı buyruk yetmiyormuş gibi konunun hacmi de sınırlanmıştır: Bu konuda yapılacak yağcılık **birkaç satırı** geçmiyecektir!

GAZETECİ Mİ, ÖĞRENCİ Mİ: Basın mensupları, öğretmenleri tarafından kompozisyon vazifesi verilmiş birer öğrenci midir? Elbette değildir ama, Ankara'nın bu ikinci buyruğu ile meslekte saçını sakalını ağartmış nice gazeteci bu duruma düşürülmüştür. Bu, basın mesleğinin haysiyetini zedeleyen, sifira indiren bir davranış, bir müdahaledir. Kanunî dayanağı olmayan bir müdahale.

Yurt savaş içinde değildir. İkinci Dünya savaşı da başlamamıştır. İç isyan da yoktur; sıkıyönetim de ilân edilmemiştir. Basını böylesine bir vesayet altına almanın zorunluğu hangi gerekçeye dayanmaktadır?!

Basın mensupları bu sorulara cevap araya dursun yasak tebliğleri, hatır ve hayale gelmiyen konuları da kapsayarak yıllar boyu, basının başına yağdırılacaktır.

Şimdi, bu yasak tebliğlerini konularına göre bölüm bölüm sunuyoruz:

G İ Z L İ Y A S A K T E B L İ G L E R İ

İNÖNÜ'NÜN ŞAHSI İLE İLGİLİ NEŞİR YASAKLARI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.2674

Demokratik rejimde fikirleri ve hakikatleri olduğu gi-
bi bilmek vatandaşın esas haklarındanadır.

15 Mayıs 1952
İnönü

Seyahat
Millî Şef Valiye telefon etmiş. Seyahatleri hakkında Ajansın verdiğinden başka bir tek satır ~~yazılmıyacaktır~~ yazılmıyacaktır. Gece Vali telefonla bildirdi.

12 aralık 1939

Beyaz
Polisten şu tebligat geldi:
"Reisicumhurumuzun bu seyahatinde İstanbul'daki doluşmaları s
da resimlerinin çekilmesi arzu edilmemel
bunlar"

Seyahat
Polis Nöbetçi Müdürlüğü bu gece telefonla bildirdi:
Vali B. Lûtfi Kırdar, Reisicumhurun seyahatinin yazılmamasını rica ediyormuş.

11 eylül 1940

baş
Millî Şefin Seyahati:
Reisicumhur İnönü'nün seyahatine dair hiçbir haber yazılmıyacağı Ankara'dan Necmeddin Beye söylenmiştir.

3/1/1941

Seyahat
Millî Şefin Seyahati:
Bunden sonra Millî Şefin yapacakları seyahat hakkında Matbuat Umum Müdürlüğü ile Anadolu Ajansından verilecek haberler haricinde bir şey yazılmamasını Matbuat Umum Müdürlüğünün iş'arı üzerine tebliğ ve rica ederim.

31/1/1941

Vali yerine:

A. Kınık

~~İNÖNÜ'NÜN SEYAHATI~~
Cumhurreisimizin j
zetelerimizde hiçbir sui
ehemmiyetle rica edilmek

a ga-
: şka-

Paris Soir muhabirinin Ankara'da Reiscumhurumuzla mülâkatına dair mezkûr gazetede çıkan yazı alınmıyacaktır. Polis Müdiriyetinden tebligat yapılmıştır.

25 mayıs 1940

~~MİLLÎ ŞEFİN SEYAHATI:~~

İsmet İnönü'nün memleket içinde yapmaları mütesavver olan seyahatleri hakkında hiçbir suretle neşriyatta bulunulmıyacağı Başvekâletten tebliğ olunmuştur.

5/6/1941

~~MİLLÎ ŞEFİN SEYAHATI:~~

Reiscumhur İsmet İnönü'nün seyahatleri hakkında gazetede hiçbir yazının intişar etmemesi Başvekâletten emredilmiştir.

7/7/1941

Emniyet Nöbetçi Müdürlüğü

~~İNÖNÜ'NÜN SEYAHATI:~~

Reiscumhurumuz Millî Şef İsmet İnönü'nün umumiyetle yapacağı seyahatler için Anadolu Ajansının vereceği haberlerden başka hiçbir suretle neşriyat yapılmaması.

29/8/1941

Matbuat Umum Müdürlüğü

REİSİCUMHURUN TEFTİŞİ:

Reisicumhurumuzun gezileri hakkında etrafında Anadolu Ajansının verdiği tebliğlerden başka neşriyat yapılmaması evvelce tebliğ edilmişti. Bir defaya mahsus olmak üzere 15/9/1941 günü zarfında Reisicumhurumuzun vuku bulan teftiş ve seyahatleri hakkında Anadolu Ajansının tebliğini beklemeden fotoğraflar derci suretiyle neşriyat yapılabilmesine müsaade buyurulduğu Örfî İdare Komutanlığındanx tebliğ edilen emirde tasrih olunmuştur.

15-16/9/1941

Emniyet Nöbetçi Müdürü
Turgub Başkaya

MİLLÎ ŞEFİN SEYAHATI:

Reisicumhurumuzun bugünlerde yapmaları mutasevver olan seyahatleri hakkında hiçbir suretle neşriyatta ~~bulunmamaları~~ bulunmamaları gazetele-
rimizden rica olunur.

Matbuat Umum Müdürlüğü

x

Reisicumhurun Hatay'daki nutkunun Hatay gazetelerinden alınmaması
Matbuat Umum Müdürlüğünden bildirilmiştir. 20/10/1941

İNÖNÜ'NÜN NUTKU:

Bugün Reisicumhurun Meclis'te söyleyeceği nutku, akşam gazeteleri kalıp değiştirmek suretiyle neşredebilirler. Şu kadar var ki üzerlerine "ikinci tabı" yazısını koyamazlar ve bu müsaade yalnız bugüne mahsus
tur.

1/11/1941

İNÖNÜ HAKKINDA:

11 teşrinisani (kasım) salı günü Millî Şef İsmet İnönü'nün reisi-
cumhurluğa intihap edildiğinin yıldönümüdür. Reisicumhur, bu yıldönümü
münasebetiyle gazetelerin normalden fazla çıkmalarını arzu etmiyorlar.
Ne manşetlerde ne de resimlerde bir fazlalık yapılmasını ve makale yazıl-
masının istemiyorlar. Buna rağmen gazeteler makale yazmak istiyorlarsa mil-
lî bir matem gününü takibeden bu yıldönümünde itidal ve normal had muha-
faza edilmelidir

8/11/1941

25/11/1941
takında yapma
etle neşriye
tedir.

Reisicumhur Hazretlerinin İstanbul'daki ikametleri ve yapacakları geziler hakkında yazı yazılmıyacaktır. (Örfi İdare K.nın emridir)

30/3/1942

Reisicumhurumuzla Başvekil ve Hariciye Vekilinin İstanbul'da buldukları müddet içinde hareket, gezinti ve kabullerine ait malûmat dercedilmeyecektir.

22/7/1943

Matbuat U. Md.ü

Millî Şefin Akrobasi:

Millî Şefin akrabalarından birinin Dolmabahçe Sarayında yapılacak nişan merasimi gazetelerde yazılmıyacaktır.

23/10/1943

Reisicumhur Hazretlerinin seyahatleri hakkında matbuatta herhangi bir haber katiyen neşredilmeyecektir.

20/II/1943

Basın-Yayın U. Md.ü

İNÖNÜ'NÜN SEYAHATLARI İLE İLGİLİ MEŞRİYAT

"İnikci bir emre kadar Devlet Reisimizin seyahati hakkında hiçbir neşriyat yapılmaması Ankara'dan vaki işara atfen Basın Mantaka Müdürlüğünden telefonla bildirilmiştir." 7 Temmuz 1945

Dürrüşehvar ve İnönü

Reisicumhurun Dürrüşehvar'ı Savorona yatında kabul ettiğinden bahsedilmeyecektir.

26/II/1945

Basın-Yayın İstanbul Bölge
Müdürü Server İskit

S A N S Ü R
~~XX~~

NEŞİR ve Yorum Yasakları

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.2674

Cumhuriyetin matbuat rejimi, matbuat için en müthiş tedbir olan sansürü hiç görmemiş ve cumhuriyet matbuatı da böyle bir acıyı tatmamıştır.

Server İskit

- 1939 -

ŞEHİR Sansür

diyecek

Çarşamba günü sabahı Kral Zogu ve maiyetinin İstanbul'a gelmesi mukar-
rerdir. Gazetecilerimizi hiçbir mülakat talebi teşebbüsünde bulunmemeleri
ve kendi taraflarından bir beyanat olursa Hariciye Vekâletine gösterip mu-
vafakatini almadan neşredilmemesi. Sadece muvafakatından bahsedilmesinde
mahzur olmadığı...

13 Mayıs 1939 (Dahiliye Vekâletinden Polis Müdürlüğü va-
sitasiyle tebliğ edilmiştir.)

Başvekil bugün Meclisteki beyanatında Fransa ile Türkiye arasındaki
müzakerelerin henüz intağ edilmemiş olduğuna işaret etmiştir. Gazeteleri-
mizin bu müzakerelerin henüz intağ edilmemiş olmasından dolayı Fransa a-
leyhinde hiçbir vehile neşriyatta bulunmaması lâzımdır.

13 Mayıs 1939

(Dahiliye Vekâletinden)

Okullardaki, fakülte ve enstitülerde disiplini bozacak mahiyetteki
vakaları, mahallin en büyük âmirinden mezuniyet almadan neşretmemek lâ-
zımdır. Matbuat Kanunundaki bu kayde riayet edilmesi.

26 Mayıs 1939

Uta Pres namındaki Alman propaganda servisi tarafından zarf içinde
gönderilen propaganda neşredilmemesi ve mahallî hükûmete tevdiî Polis Mü-
diriyesi tarafından imza mukabilinde tahriren tebliğ edilmiştir.

15/7/1939

Bültenlerimin

Staja dâvet edilen ihtiyat er ve subaylar hakkında neşriyat yapılması
"Genel Kurmay Başkanlığı"ınca muvafık görülmediğinden bu gibi haber ve maka-
lelerin neşredilmemesi.

17/9/1939

NOUVELLES d'ALLEMAGNE BAŞLIĞI
İLE GELEN MEKTUPLAR HAKKINDA:

Propaganda maksadı ile Uta Press tarafından matbuatımıza gönderilen
mektuplar nevinden olmak üzere son defa Roma'da bulunan "Informendus"
kışlasına adını taşıyan bir müesseseye merkezi Berlin'de bulunan Nouvelles
d'Allemagne titrini havi olarak matbuatımıza Fransızca yazılmış mektup-
lar göndermeye başladığından bunların evvelki işar üzere mahallî maksadla-
ra teslimi.

23 Eylül 1939

Dahiliye Vekâletinden

RADYODAN ALINACAK HAVADİSLERİN NEŞRİ HAKKINDA:

Istanbul Vilâyetinden 727 No. 26/9/1939 tarihiyle gelmiştir.

Memleketimizle dostane münasebetleri malûm olan Balkan Asıantı dev-
letlerinden her hangi birine karşı harp ilân olunduğu, bu devletler hudut-
larının tecavüze uğradığı veya ditimatom verildiği gibi haberlerin radyoda
dan alınarak gazetelerde intişarı suret-i katiyede menedilmiş olmakla bu
kabfi havadislerin neşrinden evvel telgrafila Matbuat Umum Müdürlüğünden
istizani ve ancak muvafakat cevabı alındıktan sonra neşrini rica ederim.

Istanbul Valisi namına: Hüdeî Kerestaban

MEMLEKETİMİZE GELECEKLERDEN BAHSEDİLMESİ HAKKINDA:

^{ME}
Istanbul Valiliğinden 3/11/1939 tarihi ile gelmiştir.

Memleketimizde bazı makamlarla temas etmek için gelen Fransız ve İn-
giliz zabıtları hakkında her hangi bir surette neşriyat yapılmaması, teb-
liğ edilmiştir. Bu hususa riayet edilmesini rica ederim.

Vali Muavini

Vilâyetten 3/II/1939'da telefonla söylenmiştir:

Bu hafta içinde İstanbul'a birkaç şahsiyet gelecektir. İngiltere'nin
Sofya Sefiri, Mısır'daki İngiliz Kumandanı general Maxwell gibi...

Bunlaren bahsedilmiyecektir.

İLTİCALAR HAKKINDA:

1- Garbi Trakya'dan memleketeimize vaki olacak ilticalar hakkında hiçbir suretle ne yazı ve ne de resimle neşriyat yapılmıyacağı gibi bunların sıfat ve miktarları hakkında da tafsilat verilmeyecektir.

2- Matbuat Umum Müdürlüğünün emirleri birinci maddede yazılmıştır, tebliğ olunur.

9/4/1941

İstanbul Emniyet Müdürlüğü

Mekteplerin nakli hakkında gazetenizde hiçbir suretle neşriyat yapılamaması Matbuat Umum Müdürlüğünden tebliğ edilmiştir. Bu emre göre gereğinin yapılmasını rica ederim.

12 nisan 1941

Emniyet Müdür Vekili

RUDOLF HESS'İN ZEVCESİ:

Rudolf Hess'in zevcesinin Türkiye'ye geldiği hakkında rivayetler dolmaktadır. Bu rivayetler tamamiyle asılsız olduğundan bu hususta katıyen neşriyat yapılmamasının gazetelerin mesul mümessillerine tebliğini rica ederim.

13/5/1941

Matbuat Umum Müdürü Selim Serper

İNGİLTERE'YE SİPARİŞ EDİLEN GEMİLER:

Bazı gazeteler, Örfi İdare Komutanlığından, İngiltere'den harp gemileri almak için bir heyetin Londra'ya gittiğini ve alman harp gemilerinden bir kısmının Türkiye'ye gelmek üzere hareket ettiğini haber aldıklarını sormuşlar ve yazmak için müsaade istemişlerdir. Bu gibi havadisler askerî sır olduğundan hiçbir gazetede intişar etmemesi Örfi İdare Komutanlığının emri iktizasındadır. Emre göre hareket olunmasını rica ederim.

20/6/1941

Emniyet Müdürlüğü

SİĞINAKLAR HAKKINDA:

Devlet Demiryolları tarafından Haydarpaşa'da sığınak inşa ettirilmekte olduğu ve bütün istasyonlarda bu şekilde sığınaklar inşasına karar verildiği hakkında bazı gazetelere intişar eden haberler dolayısıyla pasif korunmaya müteallik bu gibi haberlerin neşredilmemesi arzusu izhar edildiğinden bu cihetin gözönünde bulundurulması.

12/8/1941

İstanbul Matbuat Bürosu

Cinralte'ndeki Makale

Cinralte mecmuasındaki makaleleri
gazetelerimiz mevzu bahis miyecektir.

14 Ağustos 1941
Orfi İdar K.

İRAN:

İngiltere ve Sovyetler Birliğinin İran'a taarruz hakkında muhtelif membalardan gelen ajans haberlerinin aynen neşredilmesiyle iktifa edilecek ve bu hususta her hangi bir şekilde olursa olsun yeni bir işara kadar gerek askerî, gerek siyasi makaleler neşredilmeyecektir. Gazetelerin salâhiyetli mümessillerine tebliğini rica ederim.

25/8/1941

MATBUAT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
İzzeddin Tuğrul Nişbay

YUKARIDAKİ TALİMAT EKTİR:

Henüz askerî harekât hakkında tafsilât alınmamakla beraber İngiliz-Rus-İran dâvası hakkındaki fikirlerimiz malûmdur. Bu sebeple bugünkü harekâtı bir hak fikrine dayamak mümkün görülemiyor ve göremiyoruz. Türk efkârı umumiyesinin meseleyi bu zaviyeden takip edeceği tabiidir. İşin sulhan hallini görmek ümidini geç olmakla beraber hâlen muhafaza ediyorum. (Bu fikirlerin izahında her tarafa karşı ölçülü olmak lâzımdır.)
Gazetelerin salâhiyetli mümessillerine tebliğini rica ederim.

25/8/1941

Matbuat Umum Müdürlüğü V.
İzzeddin Tuğrul Nişbay

Churchill'in Nutku:

Matbuat Umum Müdürlüğü İstanbul Bürosu'ndan bildirilmiştir:

1- Dün Matbuat Umum Müdürlüğünden alınan aşağıdaki talimat, yine telefonla muhterem gazetenize bildirilmişti. Keyfiyet tekiden berravâhîti kaydolunur:

Churchill'in 25/8/1941 tarihli gazetelerde intişar eden nutkunda şöyle bir parça vardır:

"Doğdukları toprakları müdafaa eden Rus vatanperverleri Alman polis kıtaları tarafından soğukkanlılıkla yirmişer bin kişilik kütleler halinde kurşuna dizilmektedir. 16. Asırda Moğullar Avrupa'yı istilâ ettiğinden beri tikleri zamandan beri bu kadar büyük ölçüde insafsızca ve metodik bir tarzda kasaplık yapılmamıştır."

Yukarıya nakledilen sözler hakkında yeni bir talimat alınmadıkça her hangi bir tefsir ve mütalâaya havi yazı yazılmaması mercudur.

2- İngiliz ve Sovyet kıtalarının İran topraklarına girmesi dolayısıyla verilen ikinci talimat üzerine bazı gazeteler dün Ankara'ya telefonla müracaat ederek bu talimatın askerî makalelere şamil olup olmadığını sormuşlardır. Telefonla da bildirildiği üzere direktif siyasi makale ve fıkralara aittir. Harekât hakkında askerî makale neşredilmemesi ehemmiyetle rica olunur.

26/8/1941

HAYDARPAŞA İNFİLAKI:

Haydarpaşa'daki infilak hakkında ancak idarei Örfiyenin verdiği yazı gazeteye girecektir. 25/8/1941

ORDU TERFİ LİSTESİ:

14 30 Ağustosta çıkacak olan askeri terfi listesi Millî Müdafaa Vekâleti tarafından gazetelere verilmedikçe buna dair hiçbir haber neşredilmeyecektir.

2- Terfi listesi aynen neşredilecek, terfi eden subayların kitârlarından, buldukları mahallerden, vazifelerinden katiyen bahsedilmeyecektir. 26/8/1941 Matbuat U. Müdürlüğü İstanbul Şubesi

RUSYA ŞEHİRLERİ HAKKINDA:

1- Basın Birliğinde yapılan toplantıda görüşüldüğü ve hile gerek ansiklopedi veya tarihî malûmat şeklinde olsun Rusya'nın şehirleri vesa-iresi hakkında yazı yazılmaması tebliğ edilmişti. Birkaç gazetede, bu şifahî tebligattan sonra bu tarzda ve bilhassa son zamanlarda Odessa şehri hakkında yazılar görülmekte dir. Badema Rusya hakkında bu şekilde yazı yazılmaması.

2- Terfi eden general ve komutanların gazetelerde fotoğraflarının basılmamasını rica ederim. 27/8/29/8/1941

Örfî İdare Komutanı Korgeneral
Ali Rıza Artunkal

SERSERİ MAYIN:

Bugün Bebek civarında görülerek imha edilmek üzere tertibat alınmış olan serseri mayın hakkında gazetelerde bir şey yazılmaması emrolunmuştur. 22/II/1941

Emniyet Nöbetçi Müdürü
Tevfik Doğan

İZMİRDEKİ VAPURDA ÇIKAN YANGIN:

Örfî İdare Komutan Vekili, İzmir Limanında Platin vapurunda çıkan yangının yazılmasını muvafık görmedi. Çünkü vapurun hamulesi çok kıymetli imiş ve bu yangın ahalide sabotaj yapıldığı hissini uyandırabilirmiş. Bi-neenaleyh böyle havadislerin yazılmamasını ihtar etti. Kumandanın bu ihtarına yarbay İsmet telefonla tebliğ etti. 28/II/1941

HAYDARPAŞA İNFİLAKI:

Haydarpaşa'daki infilak hakkında ancak İdarei Örfiyenin verdiği yazı gazeteye girecektir. 25/8/1941

ORDU TERFİ LİSTESİ:

1- 30 Ağustosta çıkacak olan askeri terfi listesi Millî Müdafaa Vekâleti tarafından gazetelere verilmedikçe buna dair hiçbir haber neşredilmeyecektir.

2- Terfi listesi aynen neşredilecek, terfi eden subayların kıtalarından, buldukları mahallerden, vazifelerinden katiyen bahsedilmeyecektir. 26/8/1941 Matbuat U. Müdürlüğü İstanbul Şubesi

RUSYA ŞEHİRLERİ HAKKINDA:

1- Basın Birliğinde yapılan toplantıda görüşüldüğü ve hile gerek ansiklopedi veya tarihî malûmat şeklinde olsun Rusya'nın şehirleri vesa- iresi hakkında yazı yazılmaması tebliğ edilmişti. Birkaç gazetede, bu şifahi tebligattan sonra bu tarafa ve bilhassa son zamanlarda Odessa şehri hakkında yazılar görülmekte dir. Madem Rusya hakkında bu şekilde yazı yazılmaması.

2- Terfi eden general ve komutanların gazetelerde fotoğraflarının basılmamasını rica ederim. 27/8/29/8/1941

Örfî İdare Komutanı Korgeneral
Ali Rıza Artunkal

SERSERİ MAYIN:

Buğün Bebek civarında görülerek imha edilmek üzere tertibat alınmış olan serseri mayın hakkında gazetelerde bir şey yazılmaması emrolunmuştur. 22/II/1941

Emniyet Nöbetçi Müdürü
Tevfik Doğan

KARPAZ VAPURDA ÇIKAN YANGIN:

Örfî İdare Komutan Vekili, İzmir Limanında Plâtin vapurunda çıkan yangının yazılmasına muvafık görmedi. Çünkü vapurun hamulesi çok kıymetli imiş ve bu yangın ahalide sabotaj yapıldığı hissini uyandırabilirmiş. Bincaenaleyh böyle havadislerin yazılmamasını ihtar etti. Kumandanın bu ihtarını yarbay İsmet telefonla tebliğ etti. 28/II/1941

andan telefonla:
dileceğine dair
tle neşriyat
verilene ha-
3 hücepli mü-
im Sarper

Türk-Alman Gizli Sirküleri:

Örfî İdare Komutanlığı, Türk-Alman ticaret anlaşması gizli sirkülerinin bazı gazetecilerin eline geçtiğini ve bunun yazılmamasını bildirmiştir.

11-12/11/1941

-1942-

STRUMA VAPURU:

Struma vapurunun hareketi hakkında gazetelerde neşriyat yapılması Örfî İdare Komutanlığınca emredilmiştir. Saygı ile tebliğ ederim.

23/2/1942

Emniyet-Nöbetçi Md. Kemal Aygün

Bomba Olayı:

Bomba hâdisesinin muhakemesine dair olan haber aynen neşrolunacak, hiçbir suretle komanter (yorum) yapılmıyacaktır.

6/4/1942

Matbuat Umum Müdürlüğü

Hindistan Sorunu:

Hindistan meselesi vesile yapılarak İngiltere aleyhindeki neşriyatta son verilecektir.

7/4/1942

Matbuat Umum Müdürlüğü

AMERİKAN İCAR VE İARE KANUNU:

Matbuat İdaresi İstanbul Mümessilligi tarafından telefonla:
Amerikan İcar ve İare Kanununun Türkiye'de tatbik edileceğine dair
neşredilen deklârasyon hakkında gazetelerimizde hiçbir suretle neşriyat
yapılmamasını, yalnız bu hususta Anadolu Ajansı tarafından verilen ha-
berlerin neşriyle iktifa edilmesi 4/12/1941
Mümessillerinden rica ederim. 4/12/1941
Sala hüseyin mi-
Selim Sarpet

Türk-Alman Gizli Sirküleri:

Örfî İdare Komutanlığı, Türk-Alman ticaret anlaşması gizli sirküle-
rinin bazı gazetecilerin eline geçtiğini ve bunun yazılmamasını bildir-
miştir. 11-12/11/1941

-1942-

STRUMA VAPURU:

Struma vapurunun hareketi hakkında gazetelerde neşriyat yapılmaması
Örfî İdare Komutanlığınca emredilmiştir. Saygı ile tebliğ ederim.
23/2/1942 Emniyet Nöbetçi Md. Kemal Aygün

Bomba Olayı:

Bomba hâdisesinin muhakemesine dair olan haber aynen neşroluna-
cak, hiçbir suretle komanter (yorum) yapılmıyacaktır.
6/4/1942
Matbuat Umum Müdürlüğü

Hindistan Sorunu:

Hindistan meselesi vesile yapılarak İngiltere aleyhindeki neşriya-
ta son verilecektir. 7/4/1942
Matbuat Umum Müdürlüğü

Bir Lucu ve Bir Yasa K:

Bir kadını yalancı şahitliğe teşvikten zanlı sorgu hâkimi Salâhaddin'in cereyan eden muhakemesine dair yarınki gazetelerde bir şey yazılmıyacaktır. 6/5/1942

Emniyet Nöbetçi Müdürü Celâl Uysal

ih.

Şafak Motoru Hırsı:

Şafak motoru hâdisesinin gazetelerde neşrolunup olunmıyacağı keyfiyeti, Matbuat Umum Müdürlüğünden sorularak alınacak cevaba göre hareket edilecektir.

25/5/1942

Örfi İdare Kom.

Bir İdam:

Bugün infaz edilen ölüm cezası hakkında, infazdan evvel ve infaz sırasında mahkûm tarafından söylenen sözler ve vaziyetlerden bahisle neşriyat yapılmıyacaktır.

30/6/1942

Soma Faciası:

Soma linyit madenlerinde bir kaza olduğuna ve 15 kişi öldüğüne dair olan haber yazılmıyacaktır. 7/7/1942

ih.

Matbuat Umum Md.ü

~~1943~~

- 1943 -

Kaza ve ölüm:

İsviçre Sefareti ataşemiliteri Ankara'da bir otomobil kazası geçirmiştir, yazılmıyacaktır. Kaza esnasında ataşemiliterin yanında bulunup da ölen mühendisten de bahsedilmeyecektir.

27/1/1943

Varlık Vergisi:

Varlık Vergisi vermiyen mükelleflerin gerek Aşkale'de, gerek yollardaki vaziyetleri hakkında röportaj, yazı ve resimleri neşredilmeyecektir.

11/2/1943

Matbuat Umum Müdürlüğü

Meteorolojik Haberler:

Yurdumuza ait meteorolojik hâdiseler ve tahminler neşredilmeyecektir.

12/2/1943

Kebek Konferansı:

Kebek Konferansı ve tebliğleri hakkında yabancı ajans, radyo ve matbuatta çıkan yazılar hakkında gazetelerimiz sevinç veya hiddet göstermeyecektir.

24/8/1943

Yorum Lasığı:

Sovyet Rusya'nın Polonya ile münasebetlerini kesmesi hakkında tefsir yapılmayacaktır.

27/4/1943

Matbuat Umum Md.ğü

Bomba:

Başvekâletten tebliğ edilmiştir

Zümrezade fabrikasında bir bomba patlamıştır. Yazılmıyacaktır.

4/4/1943

Matbuat Umum Müdürlüğü

Ağaç ve Gazete:

Bu akşam Ankara Caddesinde bir ağaca asılan Cumhuriyet gazetesi hakkındaki yazılı kâğıda dair gazetelerde neşriyat yapılmıyacaktır.

25/5/1943

Orfi İdare K.

Resim Yasası:

- 1- İtalya hakkındaki yazılarda fazla ileri gidilmeyecektir.
- 2- Bulgaristan aleyhinde hiçbir suretle yazı yazılmıyacak, resim ve harita neşredilmeyecektir.

19/6/1943

Matbuat U. Md.üğü

Dayak Yijer Atışemiliteri:

- 1- Ankara'daki Amerikan ataşemiliteri Ankara'daki barlardan birinde dayak yemiş, bundan dolayı da geri çağırılmıştır.
- 2- Türkiye'deki İngiliz mübayaa heyeti reisi 150 bin İngiliz liralık ihtilâs (suistimal) yaptığı için geri çağırılmıştır.

Bu haberler yazılmıyacaktır.

Matbuat U. M.

3/7/1943

Von Papen'in Hastalığı:

İzmirde'de hastalanan Alman Büyük Elçisi von Papen hakkında yazı yazılmaması Hariciye Vekâleti'nden bildirilmiştir.

19/9/1943

Tarikatçılar:

Tarikatçıların faaliyeti ve bunlar hakkında alınan her türlü tedbirlerle neticelerine dair gazetelerde neşriyat yapılmıyacaktır.

5/10/1943

Orfi İdare K.

Yabancı Kaynakları:

Devlet adamlarımızla yapılan ve yabancı kaynaklardan gelen beyanat ve mülâkatlar, Ankara'dan sorulmadan evvel neşredilmeyecektir.

26/II/1943

Basın-Yayın Umum Müdürlüğü

1944

Yorum Yok:

İngilizlerle münasebetlerimize dair her türlü yorumda bulunmak, ikinci bir emre kadar, yasaklanmıştır. 8/3/1944

Basın-Yayın U. Md.ü

Öğrenci Tevkipleri:

Haydarpaşa Lisesindeki tevkifler hakkında neşriyat yapılmıyacaktır.

9/3/1944

Örfi İdare K. Sabit Noyan

Genel Haberleri:

Bazı adliye memurlarının muamele görmüş dosyalar içindeki iptal edilmiş pulları çıkararak kullanılmamış pul diye tekrar kullanmaları hakkındaki haberlerin neşri yasaklanmıştır.

15/3/1944

Komünist Tahkikatı:

Bazı yerlerde yapılan komünist tahkikatına ~~ka~~ ait haberlerin neşri yasaklanmıştır.

b

24/3/1944

Başbekâlet

Neşri Yorum Yasası:

Nihal Adsız-Sabahaddin Ali davasına ait yorum yapılmıyacak, makale yazılmıyacak, muhakeme safahatına ait haber neşredilmeyecektir.

2/5/1944

Basın-Yayın Umum Müdürlüğü

Iran ve Acem:

Dostça münasebetlerimizin devam ettiği İran hakkında "Acem" kelimesi kullanılmıyacaktır. 4/5/1944

Bozgun:

19/5/1944 günü Bebek sırtlarında yuku bulan gasp hâdisesi hakkında yazı yazılmıyacaktır. 22/5/1944

Orfi idare Komutanlığı

Çeşme Cinayeti:

Çeşme Cinayeti ve muhakemesi yazılmıyacaktır. 4/6/1944

Basın-Yayın Mıntaka Müdürü
Server İskit

Çeşme cinayeti muhakemesi neticelenmiş ve hüküm tebliğ edilmiştir. Bu hükmün sureti İzmir gazetelerinde çekmeş ve İstanbul'a gelmiştir. Bu cinayet hakkında ayrıca tafsilât verilmeyecek, makale ve bent yazılmıyacak, yorumda bulunulmıyacaktır. 5/6/1944

Server İskit

Numan Menemenci oğlu:

1- Yeni Sabah'ın dünkü başmakalesi hakkında yorumda bulunulmıyacaktır.

2- Şabık Hariciye Vekili Numan Menemenci oğlu hakkında şahsını hedef tutan ~~makale~~ makale yazılmıyacaktır. 27/6/1944

Selim Sarper

Yabancı Kaynaklı Haberler:

Basın-Yayın Umum Müdürlüğü ile Anadolu Ajansı'nın vereceği haricî haberlerden başka hiçbir yabancı kaynaklı haricî haber neşredilmesi yasaklanmıştır. 15/7/1944

Başvekilin emriyle
Basın ve Yayın Umum Müdürü
Selim Sarper

Örfi İdare Komutanı, Cumhuriyet ve Tasvir gazetelerinde "Yarım Görüşlü Bir Adam Olmak İster misiniz?" ve "Anlayışı Açan Anahtar" başlıklı propaganda kokan ilânların neşredilmemesini emretmiştir.
..11/5/1944

Örfi İdare Mahkemesinde duruşması olan Ali İhsan Sabis'e ait haberlerin intişar ettiği görülmüştür. Askerî mahkemelerdeki duruşmaların neşri yasaktır. Bundan sonra müsaade almadan neşredilmeyecektir.
8/8/1944
Örfi İdare K.

~~Dün x gazeteki x hava x müsaadesi x tecrübesinde x~~
Vatan gazetesinin 27 ağustos 1944 pazar nüshasının birinci sayfasının dördüncü sütununda "Romanya'dan gelen bir misafir" başlığı altında çıkan yazı hakkında bir şey yazılmıyacaktır. Bu gibi yazılar ancak Örfi İdareini müsaadesiyle yazılabilir. 27/8/1944

(NOT: Bu haber, birkaç ay evvel Rumen demokratlarıyla görüşmek üzere Romanya'ya paraşütle indirilen üç İngiliz'den birinin uçakla İstanbul'a gelmesinden ibarettir.)

Vali Lûtfi Kırdâ'ın bugün geçirdiği otomobil kazası yazılmıyacaktır.
i H.
14/9/1944

Memleket dışındaki gazete muhabirlerinin kendi gazetelerine hitaben göndermiş oldukları siyasî meselelere ait her nevi haber ve yazıların neşrinden evvel Basın-Yayın Umum Müdürlüğü tarafından görülmesine ve ancak neşrine müsaade edildikten sonra gazeteye derç edilmesine karar verilmiştir.
6/10/1944

Basın-Yayın Umum Müdürü
Nedim Veysel İlgin

İspanya'ya gücendirecek mahiyette yazılara basınıımızda yer veril-
miyecektir.

17/10/1944
Nedim Veysel İlgin

Emurlara verilmesi düşünülen ikramiye hakkında hiçbir neşriyat
yapılmıyacaktır.

24/11/1944

Server İskit

Yunanistan'ın dahilî vaziyeti hakkında yorum yapılmıyacaktır.

30/12/1944

Basın-Yayın U.M.

- 1945 -

Bakanlara sorulup alınan cevaplar bundan sonra bakanlar müsaade
etmedikçe yayımlanmıyacaktır. 13/2/1945

Nedim Veysel İlgin

Amerika veya İngiltere'nin Boğazlarımızdan Sovyet Rusya'ya yar-
dım yapmak üzere sevkedecekleri her nevi gemiler veya tayyare vesair
harp vasait-i nakliyesi haberlerinin ve resimlerinin gazetelerde ya-
yımlanması yasaktır.

26/1/1945

Basın Mıntaka Müdürü
Server İskit

K A P A T I L A N G A Z E T E L E R

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2674

Basın hürriyeti baskılar altında işlemez hale gelirse
o zaman başımıza gelecek zararların had ve hesabı yok-
tur. O zaman bir demokratik rejimden bahsedilemez.

İnönü

(Trabzon, 18 Mayıs 1952)

**TASVİRİEFKÂR, YENİ SABAH ve CUMHURİYET
GAZETELERİNİN KAPNAMA NEDENİ?**

Bir telefonla ya da iki satırlık bir yazı ile kapatılan gazetelerin ~~nedir~~ neden ötürü kapatıldıkları yapılmış olan ~~te~~ bildirilerde birkaç kelime ile açıklanmıştır: "Öğretmenler terhis edildi", "kömür beyannameye bağlanacak", "Cevat Açıkalın Moskova elçiliğine tâyin edildi" gibi. ~~mâsum~~ ~~halkın~~ ~~güvenliğini~~

Yurdun güvenliği ve yüksek menfaatleriyle uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmıyan bu mâsum haberciklerden ötürü kapanan gazetelerin açıkta kalan personeli ve aileleri bazan aylarca sefalet ve ıstırap çekmişlerdir. O tarihte basın mensuplarının güvenliğini sağlayacak ~~kamunî~~ yasalar ve örgütler de yoktu.

Bu gazetelerin ve dergilerin kapatılması için Anayasanın açık koruyucu hükmüne rağmen Bakanlar Kurulu kararı bile alınmamıştır. O dönemde kapatılan gazete ve dergiler yukarıda adı geçenlerden de ibaret ~~değildir~~. Daha birçok gazeteler daha birçok kez kapatılmışlardır. Bu arada Cumhuriyet gazetesi de 8 ağustos 1940 tarihli başyazısından ötürü bizzat İnönü tarafından **kapatın şu gazeteyi, benimle uğraşılıyor** emriyle aylarca kapatılmıştır. Şimdi sırasıyla bu üç gazetenin kapatılmasını gerektiren yazıların metinlerini tarihin ve ~~kamuo-~~yunun yargısına sunalım:

Tasviriefkâr gazetesinin kapatılmasını gerektiren Feyamı Safa'nın fıkrası şudur:

BOLŞEVİKLERİN İRKÇİLİĞİ

Sovyetler Birliğinin Polonya toprakları üzerinde iddia ettiği haklar, ırk ve kan temellerine dayanıyor. Tass Ajansının demeci, bizde her yerde Rusların dostlarına bile hayret verdi.

Ben, Sovyetler Birliği'nin böyle düşünmesine değil, bunu ilân etmekten

çekinmemesine şaşım. Zira biliyorum ki ırkçılık düşmanı geçinen milletlerin en başında, işine geldiği zaman ırk prensipini bir politika oltası gibi kullananlar Sovyetler değildir. Irkçılığın hem vatalı, hem de resmen düşmanı olan Amerika'da bir Zenci linç etmek, çok defa bir köpek öldürmekten küçük bir suç olur; çok defa da bir suç ne kelime! Bu bir fazilet sayılır.

... Bu hâdiseden sızan en büyük hakikat şudur ki milletler, düşmanlarına karşı bir propaganda zaferi kazanmak için onlara ırkçılığı ve tarih gururunu kötölemeye var kuvvetleriyle savaştıkları halde, günü gelince, kendi ırklarının müdafaası dâvasında arslan kesilirler. Sovyetler Birliği hayret verici bir istisna değildir; hayret veren şey Tass Ajansı'nın gösterdiği samimiyettir ki diplomasi denilen ezeli aldatma politikasının ananesini kökünden baltalamıştır.

6 Mart 1943 Peyami Safa

Cumhuriyet gazetesini kapatılma nedenine gelince: Bu, Nadir Nadi'nin 8 ağustos 1940 tarihli bir başyazısıdır. Aynen aşağıya alıyoruz:

ATATÜRK GENÇLİĞİNİN KUDRETİ

Gençlik sıhhattir; marazî ve romantik devirler çıkarılırsa bu görüş bütün tarih boyunca bir hakikat olarak insanların kafasında yaşadı. Yunan medeniyeti hayata gözlerini açtığı günden beri, hemen her medeniyet, gençlikte sıhhatin sembolünü aradı ve buldu.

Muhtelif terbiye sistemleri, biyolojik köklerden yardım gördükleri için, hiçbir yerde ve hiçbir zaman gençliğin mağdî sıhhatini temin hususunda güçlüğe raslamış değildirler. Genç kelimesi, esasen iyi işleyen, henüz yorulmaya başlamamış bir uzviyet demektir. Gençliğe sıhhatini ve güzelliğini muhafaza ettirmek, normal bir emniyet için, gençliği tereddide uğratmaktan, onu dejene re kılmaktan daha kolay sayılır. Çünkü sıhhat, başlayan hayatın tabiat tarafından kurulmuş ilk kaidesidir. Eğer cemiyetler zaman zaman bir "gençlik ve sıhhat" meselesiyle karşılaşıyor ve bunu muvaffakiyetle halledebilmek için

birtakım güçlülere mâruz kalyorlarsa bunun sebebini sosyal hayatın umumî aksaklığında aramak daha doğru olur. Yoksa olgunluğa yürüyen, fizyolojik dönemi bitirmek için önünde henüz birçok seneler bulunan bir nesil, normal olarak sıhhatlidir.

"Gençlik ayrıca ruhî bir haldir,
"Gençler nikbin ve idealisttirler."
Denir.

Bu görüş de, marazî ve romantik devirler müstesna, bütün tarih boyunca bir hakikat olarak böylece insanların kafasında yaşadı. Yunan medeniyeti doğduğu günden beri, hemen her medeniyet, gençlikte idealizmanın sembolünü aradı ve buldu.

Modern ruhiyatçılar ve sosyologlar, gençlikteki idealizmanın kökünü, tıpkı sıhhat bahsinde olduğu gibi, yine biyolojik unsurlarda buluyorlar. Yeni başlayan hayat o kadar taşkın, o kadar ve o kadar herkesindir ki onu içinde duyan bir ferdin şahsî endişeler peşinde koşmasına, şahsî menfaatler gütmesine lüzum yoktur. Gençlikte görülen ihtiraslar daima anonimdir, ferde değil, cemiyete aittir.

Yine bu sebepten dolayı muhtelif terbiye sistemleri, biyolojik membalardan yardım gördükleri için, umumiyetle gençliğin fikir sıhhatini temin hususunda büyük güçlüğe rastlamamışlardır. Eğer arasına "gençlikte mânevi buhran" meseleleriyle karşılaşılıyorsa ve güçlülere mâruz kalınıyorsa, bunun sebebi de yine sosyal hayatın aksaklığında aramak lâzım geliyor.

8 ağustos 1940

Cumhuriyet gazetesinin ~~iki ay kapatılması~~ 9 ağustos tarihinden itibaren iki ay kapatılmasına sebep olan başyazı budur. Ülkücü gençliğin temiz niyetlerini yansıtan bu yazıda İnönü bazı "ima" lar bulmuş, daha önceki olayların da çağrışımlıyla kuşkulanmıştır. Oysa yazıda o zamanki Matbuat Kanunu'nun 50. maddesinde belirtilen "memleketin umumî siyasetine dokunacak neşriyat" ile ilgili hiçbir suç unsuru yok.

Tasviriefkâr gazetesine gelince: Bu gazetenin bazı yazıları Alman elçisinin hoşuna gitmediği için gazetenin Almanya kanalından alınan kâğıdı kesilmiş, gazete de:

"Türkiye bir Alman müstemlekesi midir?"

Diye sormuştur. Almanya'yı gücendirmek kuşkusu, gazetenin cezalandırılması

için yetmiştir.

Bu gazete kapatma olaylarında Anayasanın öngördüğü bakanlar Kurulu kararının alınmasına dahi lüzum görülmemiştir.

~~İktidarı temsil edeni~~ Kuşku, iktidarları daima despotizme itmiştir.

AÇIK MECLİS KONUŞMALARININ NEŞİR YASAKLARI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.2674

Demokratik rejimde fikirleri ve hakikatleri olduğu gibi bilmek vatandaşın esas haklarındanadır.

İnönü
(Ordu, 15 Mayıs 1952)

MESİR YASAĞI:

(Emniyet Müdürü Muzafer Bey telefona söyledi)
General Kâzım Karabekir bugünkü Meclis içtimasında beyanatta bulunmuş.
Bu beyanat neşredilmeyecektir.

23/12/1940

Kâzım Karabekir, mesri yasaklanan
konus maye, yerli malı giyim mesiri mee-
buri belân 688 numaralı kanunda deği-
şiklik yapılmasını öneren önerge üze-
rine yapmıştır.

Tarih 23 Aralık 1940, pazartesi... Bin-
ci oturum. Reis Şemseddin Günaltay.

Kâzım Karabekir'in ~~ve~~ yoyun
yasaklanan bu konus masim Meclis
tutanaklarından saptayarak sunu-
yoruz:

KÂZİM KARABEKİR PAŞANIN NEŞRİ

YASAKLANAN MECLİS KONUŞMASI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.2674

Karabekir-« Arkadaşlar, bu gelen kanun halkımızın en hassas düşüncelerinden ve dileklerinden birine temas ettiği için bendeniz de birkaç söz söylemek mecburuyetini duydum.

«Devlet fabrikaarından Feshane fabrikasında, bizzat geçen sene mebus arkadaşlarla gezerken gördük ve bu hususta mâruzatta bulunduk ki etiketleri hattâ Londra'dan ve Paris'te gelmiş şeklini andıracak pahalı kumaşlar yapılıyor ve bu suretle vatandaşları aldatan müesseseler mevcuttur. Sonra, Beykoz gibi askerî iş yapacak fabrika hariçteki vatandaşlarımızdan aynı sanat sahiplerine rekabet edecek derecede hanım iskarpinleri yapıyordu. Şimdi bu meseleyi bir tarafa bırakıyorum.

«Bir de diğer tarafta askerî istihzaratı göz önüne getiriyorum. Millî Müdafaa Vekâleti'nin bir "hazar" vazifesi vardır. Bu hazar vazifesi, harbe sevk edilecek sefeber bir ordunun her türlü, elbise, kundura, teçhizat vesairesini hazırlamak ve depolarına koymaktır. Seferberliğin kısaca tâbiri şudur: Halk işini gücünü bırakır kendi millî kisvesiyle hangi birliğe (cüzü tam dediğimiz) mensup ise oraya gelir. O cüzütamdaki heyet onları derhal depolardan giydirir, kuşatır, silâhını eline verir, nereye gidecekse birlik oraya gider.

«Şimdi bu kanun bize gösteriyor ki demek ki hizada fabrikalarımız kendilerine lüzumu olmıyan işlerle meşgul olmuşlar, ama seferber olacak olan ordumuzun tam ihtiyacı depolarına konmamıştır. Halbuki Genelkurmay, tahâşşüt ~~ve~~ ~~ixixixix~~ mintakalarına ne sevk edecekse Müdafaa-i Milliye Vekâletinin vazifesi, onların her şeyini depolarına koymaktı.

«Bugün harp hâdisenin üzerinden aşağı-yukarı bir buçuk yıl geçti. Nasıl oluyor da biz bu ihtiyacı yeni görüyoruz! Demek ki biz bazı şeyleri bulamıyacağız. *Şimdi bize:*

"Salâhiyet verin, zamanla da mukayyet olmadan bunları hariçten temin edelim."

Deniliyor. Nasıl olur ki ordunun yalnız hazar ihtiyacı düşünülür, sefer ihtiyacı kimsenin hatırına gelmez! Bilhassa alâkadar vekâletin ki vazifesine seferde lâzım olan eşya da dahil demektir.

... Neden dolayı fabrikalarımız işletilmemiş, halkımıza bu kudret verilmemiş ve neden dolayı yine ilerisi için de bizden böyle vâsi salâhiyet istenmektedir. Sonra, bugün hakikaten bu fabrikalar artık harice iş yapmayı kesmiş midir? Yoksa, devlet fabrikaları evvelâ orduyu düşünceğine hâlâ harice mi iş yapıyor?

... Devlet fabrikaları evvelâ ordunun ihtiyacını karşılamamıştır. Bunu yapmayınca her hangi bir cebi para dolu bir zat bütün tülbentleri top top alıyor, bütün kumaşları top top alıyor, sonda Millî Müdafaa Vrkâletinin açmış olduğu münakasaya giriyor, yüzde on, yirmi zamlı parasını alıyor.

Şu halde kanun bunu apaçık yapıyorsa bunun düzeltileceği zamandır. Maddelere geçmeden evvel bu noktalarda tenvir edilmemizi rica ediyorum."

Karabekir Paşanın açıklamasından anlıyoruz ki savaş tehlikesinin sınırlarımıza kadar dayandığı o dönemde bizinkiler iki yıldır uyumuşlar; askerî ihtiyaçları bir yana itip yerli elbiselik kumaşlara yabancı firma damgaları vurularak ithal malı gibi yutturmaya çalışmışlar!

Halkı böylesine aldattıktan ve millî müdafaa hazırlıklarını böylesine ihmal ettikten sonra Karabekir'in, iktidarın iktidarsızlığını yansıtan bu ~~seyaxx~~ eleştirilerine ambargo koymalarını kendileri yönünden biz haklı gördük!

MECLİS MÜZAKERELERİ:

Meclis'in bugünkü müzakeratı ancak Anadolu Ajansından alınıp yazılacaktır. Muhabirlerin vereceği Meclis müzakereleri neşredilmeyecektir. Başvekilin bu emrini Matbuat ^{emuru} telefonla söyledi.

31/1/1942

~~MECLİS MÜZAKERELERİ~~

Bugünkü Meclis müzakereleri hakkında radyolarla yapılacak neşriyat haricinde gazetenize ilâveli bir şey yazılmaması Matbuat Umum Müdürlüğünün iş'arına atfen tebliğ olunur.

19/12/1941

Nöbetçi Müdürü
Celâl Uysal

Büyük Millet Meclisi müzakerelerinin doğru şekilde gazetelere geçmesini temin için bundan sonra müzakere hulâsaları Meclis tarafından hazırlanıp bizzat Umumi Kâtip tarafından muhabirlere ve Anadolu Ajansına verileceğinden, bu hususta muhabirlerce değil, Meclis tarafından verilen hulâsaların neşredilmesiyle yetinilecektir.

22/3/1944

Basın-Yayın Umum Müdürlüğü

M. M.

Dini tedrisat konusunda Büyük Millet Meclisindeki dünkü konuşmalar hakkında gazetelerde göz çekecek manşetler yapılmıyacak, lehte, aleyhte makaleler, fekratlar yazılmıyacaktır.

25/12/1946

Basın-Yayın Umum Müdürlüğü

KARİKATÜR YASAKLAYAN TEBLİĞLER

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2674

~~Müstebitlerin mizaha hiç tahammülleri yoktur.~~

Müstebitlerin mizaha hiç tahammülleri yoktur.
Sulhi Dönmezer

Hitler'in karikatürleri Yasası:

İstanbul'da çıkan mizah gazetelerinde Alman Devlet Reisi Hitler'in karikatürleri altına yazılan cümlelerin mizahi şekli geçip tezyif mahiyetini aldığı ve bunun devlet reislerine karşı gösterilmesi icabeden hürmetle kabil-i telif olmadığı beyan edilerek bu kabil negriyattan tevakki olunması Dahiliye Vekâletinden bildirilmiştir.

17 haziran 1939

iki satır Sovyetler Aleyhinde Karikatür Yasası:

SOVYETLERE KARŞI YAZILACAK NESRİYAT HAKKINDA:

İstanbul Valiliğinden 8 No ve 19/10/1939 tarihi ile gelmiştir:

Sovyetlere karşı matbuatımızda dostane olmiyan nesriyat yapılması hükümetçe arzu edilmediği, bilhassa Moskova müzakerelerinin netice vermemiş olması vesile ittihaz edilerek hücum, tenkid veya karikatür yollarıyla Sovyetleri rencide edecek ve dostane münasebetlerimizi bulandıracak nesriyatta bulunulmaması tebliğ edilmiştir. Bu talimata riayet edilmesini ehemmiyetle rica ederim.

İstanbul Vali Muavini

ALMAN RUS İLİŞKİLERİ:

Almanlarla Ruslar arasında hâdis olan vaziyet muvacehesinde hükümetimiz bitaraflik ilân etmiş bulunmaktadır. Matbuatımızda ise son bir iki günde bu vaziyet hakkında intişar eden yazılar, bazen bir istikamette, bazen diğer istikamette olmak üzere bu bitaraflıkla gayrikabil-i telif bazı temayüller arz etmektedir.

Gerek başmakale ve fıkralar ve gerek askerî makaleler ve karikatürlerle resimlere de şâmil olmak üzere hükümetimizin takibe karar verdiği hatt-ı harekesin gerçevesi içinde kalınmasının katiyen matlup olduğunu bir kere daha hatırlatır ve bu vesile ile saygılarımı tekrarlarım.

27/6/1941

Matbuat Umum Müdürü Selim Sarper

Göring ve Karikatür

Göring'in Tevkifi:

Mareşal Göring'in tevkif edildiği hakkında Royter Ajansı tarafından verilen ve Anadolu Ajansı tarafından neşredilen haberin sadece ajans haberleri arasında zikri ile iktifa olunarak 13/8/1941 sabahı in-tişar edecek gazetelerde de dâhil olmak üzere alelumum gazete ve mecmu-alarımız tarafından gerek başmakaleler, gerek fıkra, bent, karikatür ve nükte ile komante edilmemesini ehemmiyetle rica ederim.

12/8/1941

Matbuat U. Md.lüğü

Eden için Karikatür Yasası

Mister Eden'in Hariciye Nazırlığından çekileceği hakkında İngiliz gazetelerinden naklen Anadolu Ajansı'nın vereceği haberler gazeteleri-miz tarafından sansasyonel manşet yapılmadan yalnız haber olarak ~~neşre~~ neşreceklerdir, Bu hususta başmakale, fıkra, makale yazılmıyacak, karikatür yapılmıyacak, yorumda bulunulmıyacaktır.

27/3/1944

Basın-Yayın U. Md. Selim Sarper

Sovyetler ve Karikatür

Sovyetler aleyhinde hiçbir karikatür yapılmıyacak, fıkra ve ma-kale de yazılmıyacaktır.

22/9/1943

Matbuat Umum Müdürlüğü

Sabahaddin Ali ve Karikatür

Ankara'da Üçüncü Asliye Ceza Mahkemesinde muhakemeleri devam eden Sabahaddin Ali-Nihal Adsız arasındaki şahsî hakaret dâvasına ait ha-berler Basın-Yayın Umum Müdürlüğü ile Anadolu Ajansı tarafından müşte-reken hazırlanarak gazeteleze verilecektir.

Bu haberlerin başındaki "A.A." işaretinin çıkarılarak hususî is-tihbaratınız gibi neşredilmesi muvafık görülmüştür. Bundan gayri haber, makale, hattâ karikatür neşri yasaktır.

3/5/1944

Basın-Yayın Umum Müdürlüğü

de Gaulle, nazik dil ve karikatür

General de Gaulle hakkında nazik bir dil kullanılacak, tezyif edici mahiyette yazı ve karikatürler neşredilmeyecektir.

14/6/1945

Nedim Veysel İlgis

BASININ FRENİ VE MEKANİZMASI

(İçişlerine Müdahale Belgeleri)

Gazetelerin

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2674

Basın serbesttir ve freni yine kendi mekanizması
içindedir.

Server İskit

ic. islemi

-1939-

Mutedil Dil:

Son günlerde matbuatımızda Almanya aleyhine sert bir lisanla yazılmış makalelere tesadüf edildiği, halbuki matbuatımızın bu suretle idareî lisan etmesi menfaatlerimize uygun olmayacağından yazılarda daha objektif ve mutedil davranılması Hariciye Vekâletinin iş'arına atfen Dahiliye Vekâletinden bildirilmiştir.

itf 12/6/1939

AJANSTAN HARİCIYE VEKÂLETİNE ATFEN BİLDİRİLDİ:

1- Rus-Japon ihtilâfında vaziyetimiz Japonya'ya karşı tamamen lâkayt ve husyaya karşı dostanedir.

2- Gazetelerin manşetlerinde, yazılarında bu esasa katıyen riayet etmeleri ve bilhassa daha fazla Tas Ajansı menbalarından mülhem olmaları zaruridir.

3- Japon menbalı haberler gazetelerin sonuna doğru ve göze çarpmayacak şekilde negrolunabilir.

Japon sefirlerinin İstanbul'da yaptıkları içtimaa tamamen lâkayt kalacaktır.

itf 4/8/1939

ÇESİTLİ KONULARDA HARİCIYE VEKÂLETİNİN TEBLİĞİ:

1- Dünya anvalının keşbettiği nezakete binâen gazetelerin ihtiyatlı bulunmaları ve efkârı heyecana düşürecek negriyattan sakınmaları lâzımdır.

2- Diğ memleketler hakkında haber verilirken evvelâ Anadolu Ajansı'nın haberlerinin tebarüz ettirilmesi, ancak bundan sonra diğer menbalardan alınacak havadisilere yer verilmesi,

3- Bütün memleketlerin bilhassa bugünlerde artırdıkları ve hususî maksatlarla işae ettikleri (yaydıkları) haberlere âlet olunmaması, mahiyeti meşkûk (şüpheli) hususî menbalardan alınacak haberlerin büyük manşetlerle negrinden içtinap edilmesi (sakınılması),

4- Gazetelerimiz propagandalara âlet olmaktan ve sensasyonel haberler vermekten sakınmakla beraber aşağıdaki esaslara da dikkat etmelidirler:

a) yapılacak negriyat hiçbir devlâe veya millete karşı husumet ve hakareti tazammun etmemelidir.

b) Gazetelerimiz, hükûmet ve milletimizi harbe bahişker göstermemelidirler, çünkü biz harbi, ancak memleketimizin müdafaası mevzuubahs olduğu zaman ihtoyar ederiz,

c) Memleketimizin selâmetini temin maksadiyle siyasi taahhütlerimizin her hangi bir suretle zuafını ifade veya ima ede ek negriyattan içtinap edilmelidir.

d) Halkımızın mâneviyatını bozacak ve kendilerine karşı taahhütlerimiz olan memleket ve milletler hakkındaki emniyet ve itimadını sarsacak yazılara hiçbir suretle yer verilmemelidir.

e) Harbin âkibeti hakkında şüphe uyandırıcı ve kendilerine karşı taahhütlerimiz olan devletlerin aleyhinde olan yazılardan ve bilhassa bunlara meydan veren anketlerden tevakkî olunması.

itf Eylül 1939

Ince Punto :

1-Halk arasında seferberlik hakkında birtakım şayieler vardır. Bunun asıl ve esası olmadığı, ancak memleketin ufak bir mntakasında bir buçuk aylık bir talim tecrübesi için bir sınıf erin askere çağırıldığı ince puntolu harflerle neşredilecektir.

2-Halkı heyecana düşürecek hiçbir yazı neşredilmeyecektir.

İS 30/8/1939

Vilâyet

Forum Yasası

RUS-ALMAN ANLAŞMASI HAKKINDA:

İstanbul Vilâyetinden 29/9/1939 tarihi ile gelmiştir.

Rus-Alman anlaşmalarına dair bugün Anadolu Ajansı tarafından verilen haberler hakkında:

- 1- Sensasyoneel başlıklar yazılmaması,
- 2- Bu haberlerin mevzuunda dair mütalâa yürütülmemesi tebliğ edilmiştir.

tir. Bu hususa riayet edilmesini rica ederim.

İS İstanbul Valisi y: R.

MOLOTOF'UN NUTKU HAKKINDA:

İstanbul Emniyet Müdürlüğünün 23551 No su ile 1/11/1939 tarihinde gönderilmiştir.

Sovyet Komiserler Reisi Molotof tarafından bugün irad edilen nutkun Türkiye ile Sovyetler münasebatı hakkındaki kısma dair matbuatımızın geniş tefsirde bulunmaları ve bu bapta tefsirlerde dostane münasebata hiçbir surette hâlel vermeyecek şekilde ve hattâ dostluğa doğru mütalâat serdolanması Yüksek Başvekâletten bildirilmiştir. Buna göre hareket edilmesini rica ederim.

İS Vali Muavini

- 1940 -

Rusya kelimesi yalnız başına kullanılmayıp "Sovyet Rusya" diye yazılacağı Abkara'nın iş'arına atfen İstanbul Matbuat Memurluğu tarafından telefonla tebliğ edilmiştir.

İS 13 ocak 1940

TARTISMA YASAGI:

Matbuat Umum Müdürü, İstanbul'da bulunan Basvekilin şu emirlerini telefonla tebliğ etmiştir:

- 1- Cumhuriyet'te Nadir Nadi'nin makaleleri neticesinde açılan münakaşa-1 kalemiyeğe nihayet bulacaktır.
- 2- Muharipler aleyhinde neşriyatta bulunulmayacaktır.
- 3- Bu ricaların yabın çıkacak gazetelerden itibaren nazarıdikkate alınmasını dilerim.

İS 3 Ağustos 1940

KOMANTER YASAGI:

(Matbuat Umum Müdürlüğü Hususî Kalem Müdürü gece saat 21/30'da Ankara'dan telefonla söyledi)

Hariciye Vekili Şukrî Saracoğlu, aşağıdaki hususatin gazeyeler tarafından tatbikini ehemmiyetle rica etmektedir:

1- Siyasî vaziyetin tahlili veya tetkiki sırasında başmakale veya diğer fıkralar yazılırken komşularımızı ve ezümle Yunanistan'la Yugoslavya'ya rencide edecek surette yazı yazılmaması,

2- Alman ve İtalyanların Yugoslavya'dan, İtalyan ve Bulgarların Yunanistan'dan talep ettikleri topraklar hakkında komanter yapmaktan içtinap edilmesi.

14/9/1940

- 1941 -

TASVİRİEFKARLA MÜNAKASA:

Matbuat Umum Müdürü telefon ederek Başvekilin, Tasvirîefkârla münakaşanın kapanmasını istediğini söyledi.

2/1/1941

Senarile Yorum:

Yugoslavya meseleleri hakkında gerek başmakale, gerek fıkra vesaire yollarla tefsiratta bulunurken Sırp-İrvalılar arasında ayrılık ve ihtilâf mevzularına temas edilmemesi ve bilâkis fırsat düştükçe bugünkü vaziyetin, harbin vev yabancı vaxıfıktan tazyikin tevliit ettiği geçici ahvalden olup Sırp-İrvalı İrvalılar ve alelumum Yugoslavya'daki anâsır arasında sıkı bir tesadüdün hakikati daha ziyade ifade edeceği suretinde neşriyatta bulunulmasının muvafık olacağı alâkadar makam tarafından tebliğ edilmiştir. "eyfiyetin siyasî gazetelerin mesul mümessillerine tenliğini rica ederim.

19/4/1941

Matbuat Umum Müdürü: Selim Sarper

Haber Kısıtlaması:

1- Stalin'in Komiserler Heyeti Riyasetine gelmesi etrafında şimdiye kadar yapılan neşriyat ve tefsirler kâfi görülmektedir. Bundan sonra bu mesele etrafında Anadolu Ajansının vereceği haberlerden gayri neşriyatta bulunulmamasını ve bunda da serlevha ve manşet intihabında dikkatli hareket edilmesini,

2- Irak hâdiseleri hakkında Anadolu Ajansının verdiği haberlerin neşri sırasında bazı gazetelerin manşetlerinde "Asiler kaçıyor" vesaire nevinden serlevhalar ve manşetler görülmektedir.

Bir müddet için bu mesele etrafındaki neşriyatımızda azamî dikkat ve itidal göstermekliğimiz suret-i katiyede matlup ve mütezim olduğundan bu hususta da gazetelerimizdeki mesul arkadaşlarımızın neşriyatın heyet-i umumiyesini bizzat tetkiklerine tabi bulundurmalarını saygılarımla rica ederim.

9/5/1941

Matbuat Umum Müdürü Selim Sarper

POLEMİKLER:

1- Son günlerde İstanbul matbuatında calib-i dikkat bir vüsat alan malûm polemiklere yarın sabahın itibaren ve katî surette nihayet verilecektir.

2- Matbuatımızın her hususta temkinî ve mutedil bir neşriyat ile mütehit Türk efkârıumumiyesinin hakiki mâkesi olarak kalmasını ehemmiyetle rica ederim.

28/5/1941

Matbuat Umum Müdürü Selim Sarper

İyeter Çerçülen Gazetesi:

İngiltere'de münteşir Taymis gazetesinin 1/8/1941 tarihinde neşrettiği "Sulh ve Kuvvet" başlıklı Şarkî Avrupa devletlerinin Sovyetler Birliğinin sevk ve idaresi altına verileceği hakkında makale münasebetiyle yapılan neşriyat katî çerçülmüştür. 8/8/1941 (Matbuat U. Md.)

A. A. 'ya Bağlanan Bas:

İngiltere-Sovyet büyükelçilerinin hükümetimize tevdi ettikleri notalar hakkında Anadolu Ajansı tarafından verilen haberler haricinde bağmakale, makale ve fıkralarla tefsir ve mütalâa serdedilmemesi hususunun siyasi gazete ve mecmualarımızın salâhiyettar mümessillerine tebliğini rica ederim.

13/8/1941

Matbuat Umum Md.lüğü

Gazetelerin Yok:

İran hakkında edebi ajanslar tarafından her hangi mahreçten olursa olsun verilecek haberin bir müddet için tefsir ve mütalâasından içtinap edilecektir. Resmî İran Ajansı tarafından haber verildiği takdirde yapılacak muamele ayrıca bildirilecektir.

13/8/1941

Matbuat U. Md.lüğü

Suikast Korkusu:

Resmî İran Pers Ajansı, edebi kaynakları tarafından verilen İran'da statüko aleyhinde bir suikast tertibedildiği hakkındaki haberi tekdüz etmiştir. Buna dair yapılacak neşriyatta aşağıdaki hususların bilhassa tebarüz ettirilmesini rica ederim:

1- Majeste alâ Hazret-i Hümayun Şehinşah-ı İran Rıza Şah Pehlevî, idareyi eline aldığı günden berik yılmaz enerjisi sayesinde İran'ı büyük terakki hamleleriyle bugünkü yüksek mevkiine çıkarmış bulunmaktadır.

2- İran milleti, bir devlet reisinde bulunması lâzım gelen bütün meziyetleri nefsinde toplamış bu yüksek şahsiyeti ve onun kurduğu idareyi çok sevmekte ve saymaktadır.

3- Biz, bu suikast haberine ihtimal vermiyoruz. Bu haberlerin hususî maksatlarla çıkarılmış olduğuna kani bulunuyoruz. Zira İran'a bugünkü mümtaz mevkii veren bu yüksek öndere minnettar bulunan kardeş İran'da bir tek elin bile majeste Rıza Şah Pehlevî'nin kurduğu idareye karşı bir suikaste teşebbüs eylesine inkân tasavvur edemiyoruz.

18/8/1941

MATBUAT UMUM MÜDÜR VEKİLİ

İstanbul Matbuat Memuru telefonla tebliğ etmiştir:
İran meselesi münasebetiyle yeni bir işara kadar ajans haberleri
üzerinden hâdiseler objektif bir tarzda kaydedilmekle iktifa olunacak
ve tahlilî makaleler yazılmıyacaktır.

29/8/1941

(Komanter yasası)

(Hususi olarak da şu tebliğde bulunuldu: Gazetelerin komanter ya-
parak hükümeti müşkül bir mevkie düşürmemeleri rica olundu.)

Nazik Bir Sorun

United Pres tarafından verilen ve Anadolu Ajansının 29/9/1941 tari-
hinde 19/30'da neşredilen metninde mevzu bahis Amerika sabık Genel Kur-
may Reisi Sterling'in Almanların Kafkasya petroler mintakasına hücumları
hakkındaki mütalâasının aşağıdaki esaslar dahilinde tefsiri rica olunur:

1- Amerika'da çok yüksek bir mevki işgal etmiş olan bir zatın bu
yoldaki mütalâalarını hayretle karşılamamak kaabil değildir. Bu kabîl
hüküm ve mütalâaları ancak 1918'den beri yattığı uykudan uyanmamış olan
ve bugünün maddî hakikatlerini bilmiyen bir adam serdedebilir. Biz, ken-
disini biraz uyandırmak, bazı hakikatlerden kendisini haberdar etmek is-
tiyoruz:

a) Boğazlar Mukavelesine göre muharip devletlerin bile ticaret ge-
mileri yalnız sıhhi bir muayeneye tâbi olarak serbestçe geçebilir. Eger
bugün bu serbest geçitten istifade edilmiyorsa bu, Boğazlardaki memmi-
yetten değil, Boğazlar dışındaki denizlerin emniyetsizliğinden ileri gel-
mektedir.

b) Elyevm Karadeniz'de Sovyet filosu, Sovyet deniz kuvvetleri hasım-
larinkine nazaran hiçbir mukayese kabul etmeyecek kadar üstün bulunmak-
tadır. Ve her halde Sovyetlerin ihtiyacı birkaç torpido veya zırhlı de-
ğildir.

c) Ne kadar kuvvetli olursa olsun katî bir hava tefevvuku elde et-
medikçe filolar sahillere yakın yerlerde muharebeye girişmekten ihtiraz e-
tmektedirler.

d) Vaktiyle yüksek mevkilerde bulunmuş olan adamların kendi memle-
ketleriyle dostane münasebet idame eden bir devletin canına kasden ya-
zılar yazmasının hiç hesaba sığmayan zararlar tevhit ettiğini fiilen
mesuliyet mevkiinde buluna adamlarla konuşarak anlaşması lâzımdır.

2- Amerika'da harbe girmek veya girmemek taraftarları bulunduğunu
işitiyoruz. Bu iş nunhasıran bir Amerika işi olduğu için bugüne kadar
ne lehte ne de aleyhte bir mütalâa yazmadık. Ve yine yazmamakta devam
edeceğiz. Yalnız şu kadar söyliyelim ki şayet Amerika'da harbe girmek
istemiyenler yukarıdaki saçma fikirleri söyleyen zat gibi adamların işi
ellerine almaları ihtimalinden çekiniyorlarsa hakları vardır.

3- Son sıralarda verilen talimat bazı gazetelerimizce aşağı yukarı
aynen makalelere geçirilmektedir. Bu hatanın bu defa tekerrürü, talimat
verildiğini meydana koyacağından talimattaki cümlelerin aynen takrarın-
dan içtinap edilmesi.

4- Yine Anadolu Ajansının 2/9/1941 tarihinde 19/30'daki haberler meyanında çıkacak olan ve Amerika'da Star gazetesinin Bogazlara mütedair haberi hakkında müteakiben talimat verilecektir. Mevzu bahis talimatın alınmasından evvel gazetelerimizde işbu haberin mütalâa ve tefsiri cihe-tine gidilmemesini suret-i mahsusada rica ederim.

NOT: Yukarıdaki direktifler tahdidî mahiyette olmayıp muharrirler Amerika Devletine ve milletine dokunmayacak münasip mütalâalar ilâve edebilirler. 2/9/1941 Matbuat Umum Md. Vekili İzzeddin Tuğrul Nişbay

ATIŞ OKULU MEZUNLARI RESİMLERİ:

1941 senesi atış okulu subay mezunlarının fotoğrafları (miktarı ve bulunduğu mevki yazılmamak şartıyla) gazetelerde basılmasına müsaade edilmiştir. 3/9/1941 Örfî İdare Komutanı Ali Rıza Artunkal

AMİRAL STERLİNG'İN YAZISI:

Star gazetesinin yazısı ve Amerikalı amiral Sterling'in yazıları dolayısıyla gazetelere verilen talimat dahilindeki bir kısım gazeteler gûya bir tehlike varmış gibi fazla heyecan verici esaslar dahilinde yazmaktadırlar. Büyük kısım gazetelerde görüldüğü veçhile itidalli yazılarla talimata uygun olarak yazılmasının daima esas tutulmasını dilerim. 4/9/1941 Örfî İdare Komutanı Ali Rıza Artunkal

YİNE AMİRAL STERLİNG'İN YAZISI HAKKINDA.:

1- Washington'da münteşir Star gazetesi ile Amiral Sterling'in neşriyatı dolayısıyla 2/9/1941 tarihli iki talimat üzerine yapılan neşriyat kâfi görülmüştür.

2- Bu mevzua tekrar avdet etmek icabettiği takdirde ayrıca talimat verilecektir.

3- Verilen talimata ve talimat ile vaki ricaya tamamen uygun olarak itidal ile ve gerekliliği şeklinde neşriyat yapan sayın arkadaşlara bu vesile teşekkürlerimi arz etmeyi zevkli bir vazife bilirim.

4/9/1941

Matbuat Umum Müdürü namına İzzeddin Nişbay

Farkına Varılmaması Bereketli Bir Kele:

6/9/1941 cumartesi günü Yugoslav Kralı İkinci Piyer'in yevm-i mahsusuna müsadif olduğunun farkına varılmamış gibi davranılarak bu münasebetle neşriyat yapılması ve munaileyhin resminin basılmaması muvafık görülmüştür.

5/9/1941

Matbuat Umum Müdürlüğü
İzzeddin Nişbay

İhtidar Bulmacası:

7/12/1941 tarihli Akşam gazetesinin 4. sayfasında intişar eden bulmacaların dolu # murabбалarı "Gamalı Haç" ı göstermektedir. Bunun tesadüfen bu tarzda vücade gelmiş olması mümkün olsa bile birçok okuyucular tarafından muhtelif tarzlarda mütalâa ve telâkki edilmesi tabiidir.

Okuyucular tarafından yanlış telâkkilere meydan verecek şekil ve yazılardan çekinilmesini tavsiye ederim.

18/12/1941

Orfi İdare Komutanı
Rabat Nozar

-1942-

İhtidar ne yer:

Dr. Refik Saydam'ın vefatı münasebetiyle Reiscumhur bir mesaj vermiştir. Bu mesaj ajanstan alınacak ve başmakalenin üstüne çift süttün girecektir. Mesajda kaçıyen tertip hatası bulunmayacaktır. Mesajın altındaki Anadolu Ajansı notu gazeteye girmeyecektir. Refik Saydam'ın vefatı hakkındaki rapor gazetelerimiz tarafından neşredilecektir.

9/7/1942

Matbuat Umum Md.ğü

İkinci Baskı Yasası:

İstanbul'da çıkan gazetelerin ikinci baskı yapmaları yasaktır. Bu ancak Orfi İdare Komutanlığının müsaadesine bağlıdır.

D. H.

3/11/1942

İmlâya da Müdahale:

Başvekâletin 20/3/1942 tarihli yazısında İmlâ Kılavuzu'nda gösterilen kelime, kaide ve örnekleri yazıda esas tutulacaktır.

1/4/1942

-1944-

Cinayet Haberleri ve İhtidası:

Katil ve cinayet haberleri/ⁿⁱⁿ gazetelerin küçük havadisleri arasına konulması, Cumhuriyet Halk Partisi kaza kongrelerinde tesbit edilmiş olan dilekler arasındadır. Bu hususa dikkat ve itina olunması Umum Müdürlükçe talep edilmektedir. 31/7/1944 Server İskit

Emekli Generalliği Yazılmıyacak:

Ali İhsan Sabis'in yarınki muhakemesi yazılırken maznunun emekli general olduğu mevzu bahsedilmeyecektir. Sadece "Ali İhsan" diye bahsolunacaktır. 6/8/1944 Basın-Yayın U. Md.ği

Neşriyat ve Doz:

İstanbul İnhisarlar eski müdürünün tekaütlüğe sevki hakkındaki neşriyata son verilecektir. 4/3/1944 Örfi İdare K.

Rümlüç Yasağı:

Radyo gazetesinden alınan haberler "Radyo Gazetesinden" diye gösterilecektir. "R.G." diye yazılmıyacaktır. 20/7/1944 Server İskit

Neşriyatın Bildirilmesi:

C.H.P. Umumi Heyetince basın ve yayın hakkındaki ~~Meclis~~ Meclis Grubu Hususi Komisyonu raporunun gazetelerimizde aynen neşri kararlaştırıldığı ve keyfiyet Mıntaka Müdürlüğümüz vasıtasıyla ayrıca tasrihan bildirildiği halde rapor yalnız Akşam gazetesi tarafından özetlenerek neşredilmiştir. Partiye mensup olan gazetenizin Parti Umumi Heyeti kararını yerine getirmeme ve hükümetin talimatına riayet etmemesi doğru değildir. Rapor aynen neşredilmediği takdirde hakkınızdaki muamele yapılması gerektiğini hatırlatırım. 7/4/1944

Basın-Yayın U. Md. yerine Nişbay

Büyük Punto Yazığı:

Gazetelere, Alman ordularının muvaffakiyetlerini belirtir büyük puntolu haberler neşredilmeyecektir. 22/12/1944

Basın ve Yayın Umum Md.
Nedim Veysel İlgün

Turancılık Yok, Irkçı Var:

Turancılıkların ve ırkçıların muhakemelerinden bahsedilirken "ırkçı- lar" kelimesi ekseriya yazılmıyarak "Turancılıkların muhakemeleri" şek- linde yazılmaktadır. Bundan sonra bu gibi yazılarda yalnız "ırkçıları" kelimesi kullanılacaktır.

16/10/1944

Örfi İdare K.

D.H.

Gazetelere, Alman ordularının muvaffakiyetlerini belirtir büyük puntolu haberler neşredilmeyecektir. 22/12/1944

Basın ve Yayın Umum Md.
Nedim Veysel İlgün

GAZETE SORUMLU MÜDÜRÜNÜN NOTU:

Bugünkü gazetemizde İzmir'den bir telgraf vardı. Son zelzelenin Midilli'de tahribat yaptığından bâhisti. Telefon çaldı. Basın Mıntaka Müdürü Bay Server İskit:..

"Haricî haberlerin ~~neşri~~ izin almadan neşri yasaktır. Bundan sonra bize gönderin.." dedi. "15 tarihli tebliğde yabancı kaynaklı haricî haberler denildiğine göre İzmir'den gelen haricî haberin neşredilebi- leceğini söyledik.

"Ben tebliğ ediyorum. Bundan sonra dahilî kaynaklı da olsa bize göndereceksiniz" dedi.

Bunun yazı ile bildirilmesini istedik. Geç vakit, Mıntaka Müdür- lüğü Ankara'dan aldığı şu tebliği bildirdi:

~~İzmirli kaynak göstererek~~

"Bazı gazetelerimiz yurdumuz haricindeki haberleri, bazı şehirler rimizi, meselâ İzmir'i kaynak göstererek vermekte ve bunları tetkik et- tirmemektedirler. Bu gibi haberlerin asıl kaynağı İzmir olmayıp vaka- nın geçtiği bir yabancı memleket olduğuna göre, bunların da tetkik et- tirilmesi lâzım gelmektedir."

16/10/1944

Basın-Yayın Umum Müdürü
Nedim Veysel İlgün

D.H.

- 1945 -

"Özet Yapma Müsaadesi"

Iraklılar hakkında Örfi İdare Mahkemesinin savcısı tarafından serdedilen iddianame uzunca olduğundan, sayfaların azlığı nazarı itibare alınarak iddianamenin kısaltılması hususunda bazı gazetelerin ricası alakalı makama arzedilmiş ve şu esaslar gözönünde tutulmak şartıyla mahzur bulunmadığı bildirilmiştir:

- Kısaltma, metinden esaslı parçalar alınması suretiyle yapılacaktır.
- Bu metinler değiştirilmiyerek alınacak ve bu parçalar alınırken bilhassa iddianamedeki fikirlerin değiştirilmemesine ve eksik kalmamasına ehemmiyetle dikkat edilecektir.
- Her hangi bir yanlışlıktan veya fikirleri yanlış şekilde ifadeden çekinilecektir.

10/2/1945

Server İskit

"Resim Müstehcen Olursa?"

Gazete Sorumlularının Notu:

19 Mayıs 1945 cumartesi günü Fenerbahçe Stadında merasim yapılırken mekteplilerin beden hareketlerini tesbit etmekte olan fotoğrafçıların fotoğraf makineleri, Polis Müdürü Demir Beyin emri üzerine "müstehcen resim çekiliyor" diyerek ellerinden alınmıştır. Bu hâdise gazetelerde şiddetli münakaşalara, yazılar yazılmasına sebep olmuştur.

19/5/1945

"Cum" mu, "Cüm" mü ?

Devletimizin idare şeklini ifade eden "cumhuriyet" kelimesinin gaz gazetelerimizde ve dergilerimizde "Cümhuriyet" şeklinde yazıldığı görülmektedir. Kelimenin, Anayasamızda olduğu gibi "Cumhuriyet" şeklinde yazılmasına bilhassa dikkat edilecektir. 17/7/1945

Nedim Veysel İlgin

İÇ HABERLERLE İLGİLİ GİZLİ TEBLİĞLER
ve
NEŞİR YASAKLARI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2674

Karanlıktan medet umanlar elbette tarihimizin ka-
ranlık köşelerinde unutulacaklardır.

İnönü
(Meclis, 6 haziran 1950)

- 1939 -

EMEKLİ Mİ, DEĞİL Mİ?

~~Yasaklara devam ediyoruz:~~

"Bazı gazetelerde askerî mahiyette makale yazan emekli general ve subayların makalelerinin altına "emekli" olduklarına dair kayıt ve işaret koymadıklarından dolayı bu yazıların yanlış tefsirlere yol açtığı ve her hangi bir yazı sahibinin kendisine ait olmıyan bir sıfatı imzasında göstermesi umumi hükümlere göre cezayı müstelzim bulunduğu ve bundan sonra bu noktanın ehemmiyetle gözönünde tutularak emekli general ve subaylar tarafınadan yazılacak yazılarda behemehal "emekli" kelimesinin konulması yüksek Dahiliye Vekâletinden bildirilmiştir." 1/5/1939

İstanbul Valisi N.
Karataban

Türkiye'ye gelmiş olan İngiliz askerî heyetiyle mülakat yapılmaması, tafsilâtı yazı yazılmaması, resimleri basılmaması Dahiliye Vekâletinden bildirilmiştir. Sadece "Geldi", "gitti" diye yazılabilir.
14/6/1939

HARİCİYE MÜMESSİLİ RAMAZANOĞLU TARAFINDAN:

Bugünkü Haber gazetesinde "Haliç'te deniz inşaatı Almanlar tarafından tatil edildi" başlığı altında intişar eden yazı münasebetiyle bu haberin gerek doğruluğu, gerek yanlışlığı hakkında bir şey yazılmaması.
26 Eylül 1939

MÜZELERİMİZİN NAKLİ HAKKINDA
NEŞRİYAT YAPILMAMASINA DAİR:

İstanbul Vilâyetinden 764 No ve 29/9/1939 tarihi ile gelmiştir. Müzelerimizin nakli hakkında hazırlıklara dair neşriyatta bulunulmaması lüzumu suret-i mahremanede teblig edilmiş olmakla bu hususta müteyakkız bulunulmasını rica ederim.

İstanbul Valisi y: R.

İtalyan donanmasının Akdeniz'e çıktığına dair bir şayla varmış. Buna dair ancak ajans haberlerinin yazılacağı Hariciye Vekâletinden bildirilmiştir. Keyfiyeti Polis Nöbrtçi Müdürlüğü telefonla söyledi.

3/5/1940

Hariciye Umumi Kâtibinin Londra'dan
hiçbir netice almadan Paris'e döndüğüne
 dair Roma radyosundan naklen İstan-
bul Postası gazetesinin nesrettiği haber,
 bazı gazetelerimizin mülli menfa-
atlarımıza taallük eden meseleler-
de kofî derecede hassas ve müteemmi-
n douranmadıklarına delâlet ettiğinden
 badema gazetelerimizin kendilerine
 daimi bir yardımcı vaziyetinde olan
 hükümetin direktifleri hâsında bu
 gibi nesriyat yapılmasını ve te-
 cileceği Dahiliye Vekâletinden telâh
 edilmiştir.

24/12/1939

VALİ MUAVİNİ HALUK NİHAD'IN BASVURÂLETİNİN EMRİ ÜZERİNE SİPAHEN YAL-
FIGI TEBLİGAT:

- 1- Millî Korunma Kanunu etrafında geçenlerde Son Postâda bir yazı
 çıkmıştır. Bu kanun henüz Meclis'e verilmemiştir. Meclis'e verilmeyen bu
 mevzu etrafında yazı yazılmıyacak.
- 2- Devlet Demiryolları etrafında ihşaf malûmat verilmeyecek, yani
 istatistik nesredilmeyecektir.

-1940-

YEDEK SUBAYLAR HAKKINDA:

"Yedek subaylar elbiselerini hazırlasınlar, hazır bulunsunlar" diye
 gazetelere bir havadis getirilmesi muhtemeldir. Vali B. Lâtfî Kırdar ge-
 ce telefonla söyledi. Gazetenize böyle bir haber gelirse nesretmeyin, de-
 di.

17/2/1940

ANKARA'YA GELENLER:

İngiliz ve Fransız Park Orduları hava kumandanları Ankara'ya geliyorlar. Bu havadisın yazılmamasını Ankara muhabirimize söylemişler.
7/3/1940

İdareî Örfiye Kanunu projesi Meclis'te müzakere edilinceye kadar bu kanun hakkında bir şey yazılmayacağı İstanbul Valiliğinden bildirilmiştir.
4/5/1940

ARABA VAPURLARI HAKKINDA:

Araba vapurları hakkında yazılmış olan DİKKATLER, cihet-1 askeriyeyi kızdırmıştır. Ordunun ve halkın mâneviyatını bozacak olan bu gibi yazılar yazılmamalı cihet-1 askeriyeden Vilâyete bildirilmiştir. Vali muavini tebliğ etmiştir.
4 Temmuz 1940

BULGARİSTAN'LA İLGİLİ HABERLER:

- Vali muavini, Başvekâletin tahriri emriyle şu tebligatta bulunmuştur:
- 1- Bulgaristan aleyhinde nesriyat mahnudur.
  - 2- Askerî mahiyette havadisler yasaktır. Meselâ: "Donanmamız Karadeniz'e çıkmıştır" gibi haberler yazılmıyacaktır.
  - 3- Askerî mahiyette siyasî havadisler/de neeredilmeyecektir. Meselâ: itx 'Limanımızda bulunan İngiliz ticaret gemileri filân gün ve tarihte kâfile halinde 'anakkale'den 'çıkacaktır', veyahut: "Tuna'daki Fransız gemilerinin limanımıza gelmesi ve İngiliz bayrağı çekmeleri" gibi haberler bu kabildendir.
  - 4- Havadis yazılırken revkâlâde dikkatli ve müteyakkız bulunmak lâzımdır.
- 18 Temmuz 1940

SERSEHİ MAYINLER:

Vali muavini Hüdaf Bey gece saat 1'de telefon etti. Başvekilin, serseri mayinler hakkında hiçbir haber yazılmaması hususundaki emirlerini söyledi.
3/8/1940

Bugün Ankara'da imzalanan Türkiye-İngiltere-Fransa Paktının beşinci yıldönümüdür. Bu münasebetle gazetelerimizin bu pakt andlaşması esaslı üzerinde dostane ve hararetli yazılarını bekliyorum.

19/10/1944

Nedim Veysel İlgın

ALMANYA'DA TEVKİF EDİLEN TÜRKLER:

(Emniyet Müdürlüğü Nöbetçi Müdürü bu gece telefonla Başvekilin şu emrini bildirdi:)

İstanbul'da bir, iki Almanın sevkleri esnasında kelepçe vurulmasından dolayı Almanya'da da mukabele olmak üzere birkaç Türk'ün tevkif edilerek ellerine kelepçe vurulmuş olduğu hakkında gerek ecnebi ajans, gerek radyolar tarafından verilen veya sair surette alınacak haberler neşredilmeyecektir.

29/8/1940

HAVA HAJORLARI:

(Başvekaletten bildirildiği kaydıyla İstanbul Matbuat Memurluğu tarafından tebliğ edilmiştir)

Askerî sebeplerden memleketimiz hava vaziyetinin ilânı muvafık görülmemektedir. Hal-1 hazır, geçmiş ve gelecek zamanlara ait meteorolojik tahminlerinin ve hâdiselerin neşredilmemesi rica olunur.

5/10/1940

TÜRK VAPURLARI:

5 Teşrinievvelde Vali tarafından tebliğ edilen deniz seyrüseferi hakkındaki tebliğin Türk karasularına işleyen Türk vapurlarına şâmil olmadığı Emniyet Müdürlüğünden telefonla idareye bildirildiğini Nazım Bey söyledi.

7/10/1940

KITA NUMARALARI:

Evlence, doğum, vefat vesaire gibi ve diğer sebeplerle askerî kitaların mahallerini ve numaralarını gösteren ilân ve yazıların katıyen neşredilmemesi, gelen emir üzerine Vali muavini tarafından tebliğ edilmiştir.

23/11/1940

-1941-

İHRACAT MADDELERİ:

Ticaret Vekâletinden 27/5/94I tarih ve 2353 sayılı matbuat servisi ifadesiyle aldığımız bir yazıda, ihracat mahsullerimizin ecnebi memleketlere satıldığına dair neşriyat yapılmıyacağı ve bu husus hakkında matbuata tamim yapıldığı bildirilmekte idi.

Ofisimizin payasada maruf iki firmadan tiftik mübayaası etmesi, diğer tiftik tacirlerinin aleyhimize propaganda yapmasına vesile teşkil ettiği ve bu mevzuun yarın intişar edecek gazetelere intikal edeceği öğrenilmiştir. Matbuat Umum Müdürlüğünün ihracat maddeleri hakkındaki tamimine istinaden, ecnebi gruplarla olan ticaret münasebetlerimize hâlel getirmemek aynı zamanda ofisimizin takibettiği yolda engeller çıkarmaya uğraşan bu nevi propagandalara yer verilmemesi hususuna delâlet buyurmanızı rica ederiz.

TİCARET OFİSİ U. Md.

İSTANBUL'DAN GİDENLER HAKKINDA:

Gazetelerimizde, Anadolu'ya gitmek için beyanname verenlerden ekserisinin sevk günü geldiği zaman vaz gettikleri hakkında yazılar ve beyanname verenlerle gidenlerin mukayeseli miktarını bildirir tahmini rakamlar neşredildiği görülmektedir.

Bu sevkîyat dolayısıyla gündiden ki sonra yapılacak neşriyatta şu noktalara dikkat edilmesi:

- 1- Şimdiye kadar yapılan sevkîyatın azlığı, ailevi mazeretler ve ekseri aile çocuklarının intihanlarının henüz neticelenmiş olması gibi sebepler dolayısıyledir.
- 2- Evvelce bu kabî mazeretler neticesi gidememiş olanlar şimdi müracaat ederek sevk edilmektedirler.
- 3- Her gün yapılan sevkîyattan başka mukayeseli ve tahmini rakamlar neşredilmemesi rica olunur.

14/5/1941

İstanbul Valisi n.

BOĞAZLARDA ASKERİ MANEVRA:

İki gündür Boğazlar'da yapılan askeri manevra ve tatbikat hakkında gazetelerde yazılar görüyorum. Bunların yazılmasının memnu olduğunu bildiğiniz halde yazmanızdan dolayı yapılacak muameleyi ayrıca tebliğ edeceğim. Bu andan itibaren böyle ufak dahi bir yazıya tesadüf edersem derhal ağır kanunî muamele tatbik edeceğim.

1/7/1941

Örfi İdare Komutanı Korgeneral
Ali Rıza Artunkal

YİNE ASKERİ MANEVRALAR:

(1/7/1941 tarihli İdare-i Örfiye Kumandanının tebligatına ek)
I- Sizlerle Vilâyet makamında Vali, Parti Müfettişi, Emniyet Müdürü beraber olarak son görüştüğümüz sırada ne gibi bilgi ve yazıların yazılması ve mevzu ittihazi ve resimler derci zararlı olacağı ve memnu bulunduğu birer birer ve mucip sebepleriyle izah edilmiş ve not da almıştınız. Bu notlar Örfi İdare Komutanlığında da mahfuzdur. Ve bunu müteakip İcaze Müsteşarının İstanbul'a gelmeleriyle yine bazı neşriyatta bulunmuş ve beyanatını neşr ile yukarıda görüldüğü ve kararlaştırıldığı söylenen esasla esasla inhiraf etmişsiniz. Tekrar Beyoğlu'nda Matbuat Salonunda yine Valinin huzuriyle toplanmış ve görüşmüştük. Bu sırada, her kim tarafından ne beyanat verilirse yazılması menedilen hususlardan olan bu gibi beyanatın yazılmamasını son defa rica etmiştim.

Bu defa Boğaz'da yapılan manevra ve tatbikatlar dolayısıyla yine muharrerat hilâfı askeri bilgiler ve icraat veren ve bildiren yazılar görülmüştür. Ve bunda mazeret olarak da büyük zevatın beyanatı olduğu ileri sürülmüştür.

Matbuat müntesibi münevver tabakaya söylenen her söz mutlak gazete-ye geçmez. Ba husus ki Örfi idarenin mevcut bulunduğu bir muntakada ve evvelce de müteaddit defalar hayırhahane tebligat yapılmış esaslar dahilinde her hangi zat tarafından malûmat ve beyanat verilirse verilsin bu beyanatın yazılması kx lâzım geldiğini, ancak Örfi İdare Komutanlığının müsaadesi ve malûmatı dahilinde hareket edilmesi icabeylediğini müdrük olamayacağınızı kabul etmekten hicap duyarım. Binaenaleuh yüksek tanındığımız ve tanınmasına devam edilmesini candan istediğimiz ve her türlü hassasiyete sahip addettiğimiz ve addedilmesini istediğimiz kıymetli matbuatımızdan ve müntesiplerinden mukadderatımız hilâfına asla bir hareket sâdir olmasını son defa olarak talep etmekle müteessirim. Ve bâdema meydana gelecek ve görülecek ve bu emsali kusur ve dikkatsizliklerin af ile muamele göreceğini yine sizlere katiyetle bildirmek zaruretinde olduğundan müteessifim. Umarım ki Örfi İdare Kanununun bahşettiği salâhiyeti matbuata tatbika lüzum bırakmazsınız.

1/7/1941

Örfi İdare Komutanı Korgeneral
Ali Rıza Artunkal

REFAH VAPURU:

Refah Vapuru hâdisesi hakkında şimdiye kadar gazetelerimizde yazılan yazılarla bu hâdise kurbanları hakkında yapılan merasime ait neşriyat ve derç edilen resimlerden başka heyecanı tazeleyecek neşriyatta bulunulmaması Örfi İdare Komutanlığının emirleri icabından olduğunu saygı ile bildiririm.

9/7/1941

Emniyet Nöbetçi Müdürü Faik Abrak

EKMEK MESELESİ:

EkmeK meselesi Üzerinde gazetelerimizin neşriyatı halkı birkaç günlük birden ekmeK tedarikine sevketmekte ve bu yüzden gündelik ekmeK sevkıyatı intizamını kaybeylemektedir. Bugday azlığı yoktur ve İstanbul'a, ihtiyaktan % 30 nisbetinde fazla bugday verilmektedir. Heyecan ve telâş verici neşriyatta bulunmak suretiyle tevzi işleriyle uğraşan makamların vazifelerini güçleştirmemelerini arkadaşlarımdan rica ederim.

18/II/1941

Matbuat Umum Müdürü
Selim Sarper

TOPRAK KANUNU:

Birtakım yanlış tefsirlere yolaçması ihtimaline binaen Toprak Kanunu projesi Meclis'e sunulup alâkalı vekil tatarfindan izahat verilmezden evvel bu proje hakkında neşriyat yapılmamasını rica ederim.

24/II/1941

Matbuat Umum Müdürü Selim Sarper

YENİ BİR HARP İHTİMALİ:

(Başvekâletten gelen direktif:)

- 1- Yeni bir harbin tahaddüsü hoş gidewek bir şey değildir.
  - 2- Harbin bütün kitaları sarmaş olmasının neticesi uzun sürecek ve sıkıntılı olacağı,
  - 3- Bitaraf devletler için harp tehlikesinin azalmış olmayıp çoğalmış olduğu,
  - 4- Her hal-ü kârda Türkiye'nin bitaraf kalmak azminde ve son zamanların hâdisatı yüzünden politikasında hiçbir tebeddül olmadığı.
- Yapılacak neşriyatta yukarıki direktifin gözönünde tutulması Başvekâlet'ten tebliğ edilmiştir.

11/12/1941

ASKERİ MAHİYETTEKİ HABERLER:

Askerî mahiyette olan haberlerin matbuatımızla neşredilmemesi hakkındaki Başvekâlet makamının matbuata tebliğ edilen 20 Temmuz 1941 tarihli tamiminin 5. maddesine ve bu bapta Örfî İdare Komutanlığının şifahî ve tahrirî tebligatına aykırı olarak 12/12/1941 tarihli "Vakit" ve "Son Posta" gazetelerinde "Orduda hizmet-i fiiliyenin 3 seneye çıkarılması hakkındaki kanun lâyihasının Meclis'e tevdi edildiğine dair" Ankara'dan verilmiş bir telefon haberi çıktığı görülmesi üzerine bu gazetelerin mesul müdürlarına son defa olarak ihtarda bulunulduğu Örfî İdare Komutanlığından alınan 12/12/1941 tarih ve 13914 sayılı yazıda bildirilmiştir. Keyfiyet beray-ı malûmat tebliğ olunur.

12/12/1941

Emniyet Nöbetçi Müdürü Emin Köksal

- 1942 -

EKMEK MESELESİ:

Vilâyetin resmî beyanatı olmadan gazetelerde ekmeğin tevzii, vesikaya bağlanması ve fırınlarda izdiham mevzuu üzerinde yazı yazılmaması Örfî İdare Komutanlığının emridir. Tebliğ olunur.

9/1/1942

Emniyet Müdürlüğü

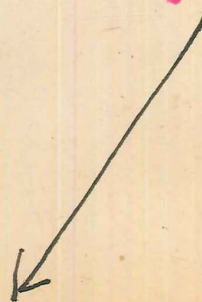
ŞEKER FİYATLARI:

(Matbuat Umum Müdürlüğü Hususî Kalem Müdürü bu gece saat 20.40'da Ankara'dan telefonla bildirdi:)

Şeker fiyatları hakkında Anadolu Ajansının vereceği haberlerden gayri hususî veya mihaber istihbaratına müstenit neşriyatta bulunulmamasını rica ederim.

20/1/1942

Matbuat Umum Müdürü

ANKARA'DAKİ BOMBA HADİSESİ:

(Matbuat Umum Müdürlüğü İst. Bürosundan "mahremdir" kaydile:)
Ankara'daki bomba hâdisei hakkında Anadolu Ajansının vereceği haber-
den gayri hiçbir suretle neşriyat yapılmamasını, yalnız bombanın Alman
Büyük Elçisibin ve refikasının yakınında patlamış olmasının Ankara'da
ve bütün memlekette elim bir teessür uyandırmış olduğunun ilâvesini ri-
ca ederim. 24/2/1942 Matbuat U. Müdürü Selim Sarper

Büdceye Zamlar:

1942 varidat bütçesine yapılacak zamlar hakkında haber veya müte
mütaalâa kabilinden hiçbir surette neşriyat yapılmıyacaktır. Anadolu
Ajansının verdiği haberlerle iktifa edilecektir.
2/3/1942

Matbuat Umum Müdürü Selim Sarper

Bomba olayında basın yasası:

* 24 şubat salı günü Ankara'da patlayan bomba meselesi hakkında
hükümet tarafından bu akşam bir komünike (haber) ~~xxxxxxx~~ neşrelunacak-
tır. Anadolu Ajansı tarafından verilecek bu komünike metninin aynen
neşrolunması. Fakat bunun etrafından şimdilik tefsirlerde hulumulmiya-
rak rezerve bir lisan kullanılmacaktır. İleride verilecek bilgiye göre
mesele teşrih olunacaktır. 5/3/1942

Matbuat Umum Md.ğü Hususi Kalem Md.den
telefonla teblig edilmiştir.

Fiyatlar ve yasaklar:

Gazetelerde görülen ve Fiyat Murakabe Komisyonuna veya Beledi-
ye'ye atfedilmek istenen birtakım haberlerde halk ve tüccar üzerinde
fiyat tesbitlerine karşı itimatsızlık ~~tenayülü~~ yaratmak temayülü açıktır.
Bu tenkidler kanunun menettiği fiiller sahasına girmektedir.
6/4/1942

Ticaret Vekâletinden

Fiyat Konusunda Neşir Zararı:

Toprak ve Ticaret ofisleri tarafından tevziye tabi fasulye, pirinç, bulgur, peynir ve yağ hakkında fiyatlar yarınki komisyonda ka-tî şekilde kararlaşıcak ve ilân edilecektir. Başka şekilde fiyat mev-zuu üzerinde neşriyat yapılmıyacaktır. 10/4/1942

(Vilâyetin emridir)

Emniyet Umum Müdürü:

18/4/1942 sabahı Ankara'dan şehrimize gelecek olan Emniyet Umum Müdürünün gelişi hakkında gazetelerde neşriyat yapılmıyacaktır. 17/4/1942

Patlama Olayı:

Bugün Kazlıçışmı'da General Nuri'ye ait demir eşya fabrikasında vukua gelen patlama hâdisesi gazetelerde neşredimiyecektir. 9/5/1942

Örfi İdare K.

Zamlar ve Zararlar:

gazetelerde bazı vergilere zam yapılacağı hakkındaki haberler ta-limata aykırıdır. 13/5/1942

Matbuat U. Md.lüğü

Bozkurt Rozetleri:

Bozkurt mecmuasının yaptırıp satılığa çıkarttığı görülen "Bozkurt rozetleri" Komutanlıkça toplattırılmış, dağıtılması ve satılması ~~menedil~~ yasaklanmıştır.

Umumiyetle gazete veya mecmuaların rozet yapmaları ve satışa çikarmaları yasaktır. 15/5/1942

Örfi İdare K. Sabit Noyan

Tafsilât Zararı:

Doğantepe motoruna yapılan tecavüz yazılabilir, fakat tafsilât ~~verilemez~~ verilemez ve mütalâa yürütülemez. 20/5/1942

Örfi İdare Komutanlığı

Gençlik ve Beyanet:

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği resmen teşekkür etmiş olduğu halde üniversite talebelerinden bazılarının üniversite talebesini temsil salâhiyettarmış gibi sıfatlar takınarak gazetelere beyanatta bulun buldukları görülmüştür. Üniversite talebesi adına ancak Birlik İdare heyetinin salâhiyetli organları demekte bulunabileceklerdir.

25/5/1942

Maarif Vekâleti

A.A.'nin Verdiği Kadar:

Bugün Meclis'te Muvazene-i Umumiye Kanununun müzakeresi münasebetiyle Başveki ve Maliye Vekilinin sözleri Anadolu Ajansı'nın vereceği çerçeve dahilinde neşredilecektir. Bunların haricinde neşriyatta bulunulmayacaktır.

25/5/1942

Matbuat Umum Md.ğü

Gazetelerin Suiistimal:

İstanbul'da çıkan gazetelerin hemen mühim bir çoğunluğunun Kaşımpaşa Nahiye Müdürü ile Komiser Müavininin ve diğer bazı memurların ekme kartları üzerinde suiistimal yaptıklarına dair olan neşriyat asılsız görülmüştür.

İdare ve zabıta memurları hakkında ağır isnatları ihtiva eden neşriyat yapılmadan bunların hakikate dayanıp dayanmadığının araştırılması lâzımdır. Bunun için Vilâyet veya Örfi İdare Komutanlığı makamına müracaat mümkündür.

İdare ve icra makamlarını halkın nazarında küçük düşüren hakikate aykırı veya aynı neticeyi veren mübalâğalı neşriyattan sakınılacak tır. Aksi takdirde Örfi İdare Kanununun 7. maddesi tatbik edilecektir.

7/5/1942

Örfi İdare K. Korgeneral S. Noyan

Heyecanla Ya Yok:

Aksaray'daki patlama hâdisesi, halkı heyecanlandırmamak şartıyla yazılabilir.

22/5/1942

Örfi İdare K.

Yurt Gezileri:

İcra Vekilleri heyeti âzasının yurt içindeki seyahatleri hakkında Anadolu Ajansının vereceği haberlerden başka neşriyat yapılmıyacaktır.

24/6/1942

Matbuat Umum Md.ğü

Dini konularda neşri yasağı:

Gazetelerimizin son günlerdeki neşriyatı arasında dinden bahseden bazı yazı, mütalâa, ima ve temennilere rastlanmaktadır. Bundan sonfa din mevzuu üzerinde gerek tarihî, gerek temsilî ve gerek mütalâa kabîlinden olan her türlü ~~mütalâa~~ makale, bend, fıkra ve tefrikaların neşrinden kaçınılması ve başlanmış bu gibi tefrikâların en çok on gün içinde nihayetlendirilmesi.

24/7/1942

Matbuat Umumu Md.ğü

MATBUATA TEBLİĞ EDİLEN 15/8/1942
YÖNERGEDEN BAZI MADDELER:

- 1- Kaynak açıkça zikredilmek kaydıyla yabancı neşir vasıtalarında dan istifade edilebilir.
- 2- Tenkidî veya tahlilî mahiyetteki yazılarda milletler, iş başındaki rical ve ordu hakkında tehzil ve tahkir ibareleri kullanılmıyacak, küfür edilmeyecek ise de yabancı devlerler resmî ricali tarafından söylenecek veya yabancı neşir vasıtalarında intişar edecek bu mahiyetteki sözler ve yazılar, yine kaynağı açıkça gösterilmek şartıyla sebestçe nakledilebilecektir.
- 3- Yabancı rejim ve ideolojilerin leh ve aleyhinde dini veya dinî şahısları ve vakaları mevzu alan neşriyat yapılmıyacaktır.
- 4- Reiscumhurumuzun seyahatlerinden daima vukuundan sonra bahsedilecek ve seyahat intibaları hakkında bir yere varmadan hiçbir haber verimiyecektir.

14/8/1942

Krom üzerine neşri yasağı:

Türk gazetecilerinin Amerika'ya seyahati münasebetiyle mevzuubahe sedilmiş olan krom meselesi hakkında bir şey yazılmıyacaktır.

5/II/1942

Matbuat Umum Md.ğü

Varlık Vergisi ve Mesir Yasağı:

Varlık Vergisinin İstanbul'da tatbikına dair Vilâyet makamının şahsın yapacakları tebligattan başka hiçbir neşriyat yapılmıyacaktır.

13/11/1942

Örfi İdare Komutanlığı

i H.

İsmarlama yazı Forlaması:

Varlık Vergisinin tesbitine, komisyonların teşekkül ve faaliyetlerine dair icraî hususlar hakkında neşriyat yapılması 13/II/1942 tarihli tebliğ ile menedilmiştir...

Ancak, Varlık Vergisinin memlekette iyi karşılanması ve vatandaşların bu vergiyi vatan mükellefiyeti olarak tehalükle vermeye hazır olmalarını teşvik eden yazılar yazılması caîdir. Menedilen cihat, bu verginin İstanbul'da tatbikatına dair olan hususlardır.

5/12/1942

Örfi İdare Komutanlığı

i H.

İcat ve Mesir Yasağı:

Gazetelerde birkaç gün evvel sunî kauçuk icat eden bir Türk mühendisinden bahsedildi. Bundan sonra bundan bahsedilmemesi.

5/12/1942

Matbâat Umum Müdürlüğü

-1943-

Genl. Wilson Basın Toplantısı:

Genl. Wilson bugün Ankara'da gazetecilerle görüşmüştür. Bu görüşme hakkında ajansın verdiği başka bir şey yazılmıyacaktır.

27/4/1943

Refah vapuru olayı:

Refah vapuru hâdisesi sanıkları muhakemesinin ilk oturumu bugün yapılmıştır. Bu muhakeme esnasında mahkeme salonunda muhabirlerinizin de hazır buldukları ve not aldıkları görülmüştür. Anadolu Ajansı da bu muhakemenin safahatına ait haberleri neşreder. Muhabirlerinizin vereceği haberlerle Anadolu Ajansı'nın vereceği haberler arasında fark olmamasına dikkat edilmesi...

15/5/1943

Matbuat Umum Müdürü
Selim Sarper

Yangın olayı:

Ankara'da Finlandiya Sefarethanesinde yangın çıkmıştır; bu haber yazılmıyacaktır.

19/7/1943

Matbuat Umum Md.ü

- 1944 -

Hırsız polisler ne neşriyatı:

Ankara Emniyet Müdürlüğü mensuplarından bazılarının kaput bezi sattıkları hakkındaki neşriyata nihayet verilecektir.

25/2/1944

Örfi İdare K.

Gençlik Eylemlerine neşriyatı:

Üniversitedeki talebe ve fikir hareketlerine dair neşriyat yapılmıyacaktır.

4/4/1944

İsmoçlama yazıları:

Kemalizm prensipleri ve altı ok'un işaret ettiği umdeleri Esas Teşkilât Anunu'nun, Millî Şefin, Atatürk'ün nutuklarının ışığında ve parti programının ve partice neşredilmiş "15 Yıl" adlı kitabın izahları dairesinde işlenecek ve tercihan 19 Mayıs gününden itibaren başlayacaktır.

18/5/1944

Basın-Yayın U. Md.ü

Adliye Raporajları Yasası

Adliye Vekâleti Ceza İşleri Umum Müdürlüğünden gelen bir yazıda son zamanlarda gazetelerde intişar eden bazı adliye raporajlarının hayal mahsulü olduğundan bahisle bunların ezcümle, kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı vatandaşların mesken ve şahsî hürriyetlerinin ihlâli suretiyle mahkemeye sevkedildiklerini izah ettiği ve bu suretle halka, zabıta memurlarının ve c. müddeiumumilerinin fiilin suç olduğunu tayin hususunda haiz olmaları lâzım gelen meslekî bilgilerden mahrum bulunduğu hissini verdiği bildirilmektedir.

Halkın adliyeye karşı olan itimadını sarsacak mahiyeti haiz bu gibi neşriyata yer verilmemesi...

16/10/1944

Basın-Yayın İst. Mintaka Md.
Server İskit

Despotik fi emri:

(Bugünkü Akşam'da İzmir'den bir telgraf vardı. Son zelzelenin İzmir'de tahribat yaptığından bahisti. Telefon galdı. Basın Mintaka Müdürü B. Server İskit: "Haricî haberlerin izin almadan negri yaktır, badema bize gönderin." dedi. "15 Temmuz tarihli tebliğde yabancı menşeli haricî haber denildiğine göre İzmir'den gelen harcî haberin negredilebileceğini" söyledik. "Ben tebliğ ediyorum. Bundan sonra dahilî menşeli de olsa bize göndereceksiniz." dedi. Bunun tahriren bildirilmesini istedik. Geç vakit Mintaka Müdürlüğü Ankara'dan aldığı şu tebliği telefonla bildirdi:)

~~İzmirli menşeli olarak~~

Bazı gazetelerimiz yurdumuz haricindeki haberleri, bazı şehirlerimizi, ve meselâ İzmir'i menşe göstererek vermekte ve bunları tetkik ettirmektedirler. Bu kabîl haberlerin asıl megei İzmir olmayıp nakanın geçtiği bir yabancı memleket olduğuna göre bunların da tetkik ettirilmesi lâzım gelmektedir. Arkadaşlarımdan saygı ile rica ederim.

16 ekim 1944
Basın ve Yayın Umum Müdürü Y.
Nedim Veysel İlkin

- 1947 -

Amerikan Heyeti ne Nesir Yasası

Ankara'da bulunan Amerikan heyetinin İstanbul'a gidişlerine ve gezilerine ve dönüşlerine dair hiçbir malûmat gazetelere yazılmıyacaktır. Keyfiyeti Sıkıyönetim Komutanlığının emirlerine tevfikân tebliğ ederim.

3/6/1947

Emniyet Müdürü
Ahmet Demir

- 1948 -

İddia ne Müdafaaatı Nesir Yasası

Davacı Bursa Milletvekili Muhiddin Baha Pars'a basın yolu ile hakarettten sanık Vatan gazetesi yazışları müdürü Kemal Onan, intiyaz sahibi Sinan Korle ve muhabir Mümtaz Faik haklarında Ankara İkinci Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılmakta olan duruşmada 7/9/1948 günü dâvacı ve sanıklar vekili tarafından vaki iddia ve müdafaaaların neşredilmemesine karar verilmiştir. 9/9/1948

Seçim Yolsuzlukları Nesir Yasası

17 ekim 1948 tarihinde İstanbul'da yapılan milletvekili seçiminde Ortaköy'de 28 numaralı sandıkta İhsan Yıldırım tarafından vukua geldiği iddia edilen hâdiseye savcılığımızca el konarak gereken soruşturmaya başlanmıştır. Soruşturma neticesine kadar bu hâdiseye hakkındaki nrşriyat yasak edilmiştir. 23/10/1948

İstanbul C. Savcısı
İhsan Köknal

DIŞ HABERLERLE İLGİLİ BASIN YASAKLARI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2674

Hız basınının sesini kılmaya mecbur olması vatan ükadde-
ratı için zararlıdır.

İngü
(Sausun, 13 mayıs 1952)

- 1939 -

A. A. Tomunda İsmarılama Nesriyatı:

Romanya Kralının Romanya Millet Meclisindeki mesajı ile Romanya Hariciye Nazırının Meclisteki nutku ve Ankara'ya seyahati münasebetiyle vaki beyanatı Anadolu Ajansı tarafından negredilmiştir. Bu esas ve nutuklardaki fikirler etrafında ve aynı tonda gayet dostane negriyatta bulunulması hususu Hariciye Vekâleti ve Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından tebliğ edilmiştir.

10 haziran 1939

Almanya Aleyhine Nesriyatı:

Son günlerde matbuatımızda Almanya aleyhine sert bir lisanla yazılmış makalelere tesadüf edildiği, halbuki matbuatımızın bu suretle idare-i lisan etmesi menfaatlerimize uygun olmayacağından yazılarda daha objektif ve mutedil davranılması Hariciye Vekâletinin iş'arına atfen Dahiliye Vekâletinden bildirilmiştir.

12 haziran 1939

Rus - İngiliz İlişkileri:

Son zamanlarda bazı gazetelerimizde Rus-İngiliz müzakereleri hakkında, bu müzakerelerin uzaması üzerinde maksatlı olarak bazı yazılar in-tigar ettiği ve bu yazılarda Rusya'nın sulh cephesine iltihakı meselesine dolayısıyla ehemmiyet verildiği görülmüştür. Hakikatte ise büyük komşu ve dostumuzun sulh cephesine iltihakı Türk politikası bakımından ancak müsbet bir şekilde tavzih ve müdafaası lâzım gelen bir husustur. Bu itibarla müzakerelere tekrar temas edilince keyfiyetin bu noktadan mütalâası lâzımdır. Aksi takdirde, Rusların sulh cephesine iltihaklarına karşı lâhayt ve hattâ menfi bir vaziyet alıyormuş hissi kaim olacağı cihetle bunun asla ne menfaatlerimize, ne de Devletimizin harici politikasına uygun bulunduğunu gazetelerimizin başmuharrirleriyle mesullerine bildirilmesini ehemmiyetle rica ederim.

27/7/1939

Dahiliye Vekili

Dış haberler ve edeb:

Son zamanlarda matbuatımızda yabancı devletler aleyhinde yazı Adabına uygun düşmeyecek neşriyat yapıldığı ve bu neşriyatın mukabil neşriyatta sebebiyet verildiği görülmektedir. Her hangi siyasi hâdisse üzerinde mütalâa yürütürken ~~adaba~~ münafi (edebî aykırı) bir lisan kullanılmaması ve dünya hâdiseleri üzerinde objektif kalınması lüzumuna dair Dahiliye Vekâletinin bu husustaki emirlerinin icaplarına göre hareket edilmesini tebliğ ederim.

31/8/1939

VALİ Lûtfî Kırdar

Adaba

Mütalâa Yasası

Ruslarla Almanlar arasında adem-i tecavüz paktı yapılmak üzere olduğuna dair gelen haberlerin derci ile iktifa olunarak şimdilik mütalâa beyan olunmaması Dahiliye Vekâletinden polis vasıtasıyla bildirilmiştir.

22/9/1939

P. H.

İTALYA VE ALMANYA İLE MÜNASEBETLERİMİZİ BULANDIRACAK YAZI YAZILMAMASI HAKKINDA:

İstanbul Vilâyetinden 17/10/1939 tarihi ile gelmiştir. Aramızdaki münasebetler tamamen normal olan İtalya ve aramızda doğrudan doğruya hiçbir ihtilâf bulunmayan Almanya ile hâdisse çıkarmak ve münasebetimizi bulandırmakta bir menfaat olmadığı, bu iki devlet aleyhinde ilmi, tenkid ve etüd mahiyetinde olsa bile her türlü taarruz, tenkid ve münakaşa yapmaktan gazetelerimizin ehemmiyetle iktinap etmesi, hükümetçe katî surette müstelzim olan bu talimata aykırı hareketin memleketin yüksek menfaatlerini zarara düşüreceği, bu talimatın İtalya ve Almanya lehinde neşriyat yapılması mânasını da tazammun etmeyeceği ve vaziyetin icabına göre tesbit edilecek talimatın icabettikçe gönderileceği tebliğ edilmiştir.

Bu talimata göre hareket edilmesini ehemmiyetle tavsiye ederim.

İSTANBUL VALİSİ: Lûtfî Kırdar

DOST DEVLETLER ALEYHİNDE NEŞRİYAT YAPILMAMASI HAKKINDA:

İstanbul Vilâyeti Basın Bürosu Şefliği kağıdı ile tarihsiz gelmiştir:

Dost münasebetler idame ettiğimiz devletler aleyhinde neşriyat yapılmaması müteaddit defalar tebliğ edildiği halde bazı gazetelerimizde buna rağmen devletin haricî siyasetini müteessir eder vaziyette ve bazı devletler aleyhinde neşriyata tesadüf olduğu ve buna suret-i katiyede meydan verilmemesi tebliğ olunmuştur. Bu hususa riayet edilmesini ehemmiyetle rica ederim. İstanbul Valisi y. R.

Birleşik Amerika Büyükelçisi Steinhardt'ın Londra'daki Çekoslovak Hükümeti nezdine büyükelçi tayin olunduğu malumdur.

Türkiye'de bulunduğu müddetçe Türk-Amerikan dostluğunun takviyesi ne hizmet etmiş olan ~~xxx~~ elçi hakkında dostça nesriyat yapılacaktır.

Server İskit

-1940-

BULGARİSTAN'DA KABİNE DEĞİŞİKLİĞİ:

Istanbul Vilâyetinden 22/4/1940 tarihiyle bildirilmiştir:

Son günlerde Bulgaristan'da olan kabine değişikliğinden ve bazı Balga kan devletleri arasındakilerazi ihtilâflarından şimdilik bahsedilmemesi ve ajansın verdiği tebliğlerle iktifa edilmesi Yüksek Dahiliye Vekâletinden bildirilmiştir. Bu tebliğ dairesinde hareket edilmiş.

İtalyan Donanması:

İtalyan donanmasının Akdeniz'e çıktığına dair bir şayia varmış. Buna dair ancak ajans haberlerinin yazılacağı Hariciye Vekâletinden bildirilmiştir. Keyfiyeti Polis Nöbetçi Müdürlüğü telefonla söyledi.

3/5/1940

BULGARİSTAN ALEYHİNDEKİ NESRİYAT:

Bazı gazetelerde Bulgaristan aleyhinde nesriyata rastlanıyor. Hariciye Vekâleti bu gibi nesriyatı muvafık görmediğinden buna nâhayet verilmesini bildirmiştir. Vilâyet, Polis Müdürlüğü vasıtasıyla tebliğ etti.

7 Temmuz 1940

İTALYANLAR HAKKINDA:

BASVEKÂLETİN TEBLİĞİ: (VALİ MUAVİNİ HÜDAİ KARATABAN BİLDİRMİŞTİR)
Son günlerde gazetelerimizde İtalyanlar aleyhinde pek ileri yazılar ve resimler çıkmaktadır. Bu hareket, evvelce İtalyanlar aleyhinde yazılması hakkındaki direktifleri, aynı zamanda Yunanlılara karşı sempati göstermekle beraber İtalya'ya karşı yapılacak nesriyatta ağırbaşlı hareket edilmesi ve tahkir eder mahiyette yazılar yazılmaması talimatına aykırıdır. Bu harekete devam edildiği takdirde Matbuat Kanununun 50. maddesi hükmünün tatbik edileceği tekidlenmektedir.

11 Kasım 1940

RADYO NESRİYATI:

(Ankara mahreği 4770/40835 No 17/1 7/1940 tarihli telgraf)

UMUMİ MÜFETTİŞLERE VE VALİLERE

20 Temmuz 1940 Tarihli talimata ektir:

Aşağıdaki maddelerin memuriyetleri çevresinde çıkan gazetelere tebliğ buyurulmasını rica ederim:

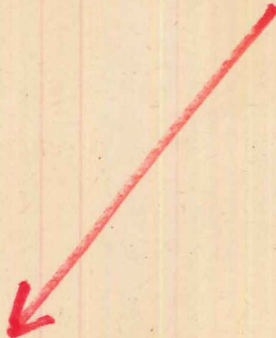
1- Muharip devletlerin askerî makamları tarafından neşredilen resmî harp tebliğlerini gazetelerimiz Matbuat Umumu Müdürlüğünden veya Anadolu Ajansından başka yerli ve yabancı radyolardan alabilirler.

2- Bu tebliğleri yanlış zaptetmek veya radyoların ekseriya tebliğleriyle beraber yaptıkları tefsirleri veya vermekte oldukları haberleri bu tebliğlerle karıştırarak almak suretiyle derç ve neşretmekten mütevellit mesuliyet gazetecilere aittir.

3- Radyolardan alınacak tebliğlerin neşrinde hangi radyodan ve hangi saatte alındığının tasrihi lâzımdır.

Başvekil N: Müsteşar

- 1941 -

TÜRK-SOVYET DEKLARASYONUNUN TEFSİRİ H.:

(Matbuat U. Md.'den tebliğ olunan Başvekâlet direktifi:)

25/3/1941 tarihinde neşrolunan Türk-Sovyet deklarasyonunun tefsiri a-
rasında matbuatımızın, mevzuun nezaketine binaen aşağıdaki noktaları göz-
önünde bulundurmasını ehemmiyetle rica ederim:

1- Memleketimiz, esasen Sovyetlerle aramızda mevcut bulunan adam-i
tecavüz paktı dolayısıyla komşumuzdan bize karşı gayridostane bir hareket
beklenemekteydi. İş böyle olmakla beraber umumî dünya vaziyetinin malûm o-
lan karışıklığı içinde bu deklarasyonun ifade ettiği teyit büyük bir kıy-
meti haizdir.

2- Deklarasyonun metninden de anlaşılacağı veçhile bir müddetten beri
bazı ecnebi matbuatında "Türkiye harbe girdiği takdirde Rusların kendisi-
ne müskülât ihdas edeceği" hakkındaki haberler üzerine komşu memleket hü-
kûmeti, hakikate mutabık olmıyan bu neşriyat etrafında deklarasyonlar va-
ziyete vüruh vermeyi muvafık görmüş ve Türkiye Hükûmeti de müşabih ve muka-
bil beyanatta bulunmuştur.

3- Deklarasyonun ikinci maddesinde, Türkiye kendisini müdafaa için bir
tecavüze karşı harp etmek mecburiyetinde kaldığı takdirde komşu memleketin
kendisine karşı (vaziyetin mahiyetini tamamen takdir eder bir anlayışla)
bitaraf kalacağını beyan etmiştir.

4- Deklarasyon, bittabi ifade ettiği müsbet hava ile tefsir edilmeli-
dir. Ancak, vazih ve sarih bir surette muayyen bulunan gerçevesini aşarak ta-
şan bir tefsir, memleket dışı matbuatının ve radyolarının mevzuubahis gerçe-
veye irca yollu politikaya polemik mahal verebileceğinden bu cihete itina e-
dilmesi çok faydalı olur.

5- Bu deklarasyonun ikinci maddesindeki "Türkiye tecavüze uğradığı
takdirde" cümlesiyle mukayyet olan bitarafılığın mefhum-i muhalifi etra-
fında neşriyat ve tefsirlerde bulunmak zararlıdır.

6- Komşu memleketin bu deklarasyonunun, Sovyetlerle Almanların ara-
sının açılmakta olduğuna dair bir emare gibi göstermek ve bu suretle tefsir
etmek faydasızdır. ve arzu edilmemektedir.

25/3/1941

Emniyet Müdürü y: A. Korkut

ALMANLARIN YUNANISTAN'A MUHTEMEL TAARRUZU:

(Emniyet Müdürlüğü Birinci Şube'nin 26/3/1941 tarih ve 7468 Numa-
rası ile bildirilmiştir.)

Alman müseliah kuvvetlerinin Yunanistan'a taarruz edecekleri etrafın-
daki rivayetler muvacehesinde şu noktaları matbuatımızın dikkat nazarına
kötzetmek lüzumu hâsıl olmuştur:

1- Ecnebi devlet reislerini veya askerî kuvvetlerini bahis mevzuu eden
neşriyat hakkında ve bu neşriyat yapılırken bizim muharip olmadığımızı da-
ima gözönünde bulundurmak icabettiğine dair evvelce verilmiş olan talimata
harfiyen riayet edilmesini bir defa daha rica ve işbu talimata riayetsizlik
halinde mevzuatımız dâhilinde- dairesinde tedbirler ittihaz edileceğini
matbuatımıza arz ederim.

2- İşbu talimatın bir sureti berayi malûmat Örfi İdare Komutanlığına
arz edilmiştir.

26/3/1941

Matbuat U. Müdürü Selim Sarper

İNGİLTERE VE ALMANYA OLAYLARI:

1- Churchill'in nutku ve son Yunanistanb hâdisatı etrafında yapılan neşriyat akasındaxetkafında arasında vaki tenkidlerin tedricen İngiltere'yealeyhtar ve müfrit bir cereyan aldığı dikkat nazarımızı çekmiştir. Bu mevzua mütealîk meselelerin dostane bir lisanla ve dostane bir hava içinde mütalâa edilmesini,

2- Alman kitalarının Finlandiya'ya çıktıkları hakkında Sovyet membe haberlerin verilmesi ile iktifa olunarak şimdilik hiçbir tefsir ve tahminde bulunulmamasını rica ederim. 30/4/1941 Matbuat U. Md. Selim Sarper

HİTLER'İN NUTKU HAKKINDA:

Alman Devlet Reisininin 4/5/1941 tarihinde Berlin'de Raystag'ta vermiş olduğu nutkun memleketimize mütealîk kısmında gayridostane bir lisan kullanılmadığı anlaşılmıştır. Bu itibarla matbuatımızın bu nutkun heyet-i umumiyesini hiçbir surette gayridostane bir hava içinde tefsir etmemeleri katiyen matuptur. Gazetelerimizin bu noktaları ehemmiyetle nazarı dikkate almalarını saygı ile rica ederim.

4/5/1941

Matbuat Umum Müdürü
Selim Sarper

BISMARCK ZİRHİSİNİN BATMASI:

Bismarck Zirhlisininin batması hakkındaki haberin sansasyoneel bir şekilde plâse edilmemesi ve bu münasebetle muzir ve hasmane neşriyattan çekinilmesi hususunun gazetelerimizin mesul mümessillerine tebliğini rica ederim.

27/5/1941

Matbuat U. Md. Selim Sarper

TÜRK-ALMAN İLİSKİLERİ:

Bugün Türkiye ile Almanya arasında imza edilen müşahedeye nazaran siyasetimizin esaslı noktaları aşağıdaki 5 maddede tehis edilmiştir. Gazetelerimizin bu esaslar dahilinde âzâf dikkat ve itina göstererek her nevi neşriyatını bunlara tevfiğ etmeleri katiyen k lâzımdır:

İngiltere ile dostluğumuz her zaman mahfuzdur. Almanya'ya karşı ise hakiki ve samimî bir dostluk teessüs etmiş bulunmaktadır. Bu itibarla harici siyasetimizin millî menfaaatlerimize uygun bir şekilde tedvir ve idamesine matbuatımızın zahîr olması ve bu siyaseti işkâl edecek her türlü tefsir, neşriyat ve karikatürden ve karşılıklı münakaşalardan tevakkî eylemeleri suret-i katiyede lâzımdır. Bu ciheti ehemmiyetle nazarı dikkatinize arz ederim.

- 1- Türkiye, etrafındaki ihtilâflarda bitarâfîlik muhafaza edecektir. .
- 2- Türkiye, topraklarına vaki olacak her türlü tecavüzü silâhla karşılamak azmindedir. Ve harekâtındaki istiklâle müdahaleyi her zaman reddedecektir.
- 3- Türkiye, İngiltere'nin müttelikidir. Onun aleyhine müteveccih harekâta âlet olamaz.
- 4- Türkiye, aralarında hiçbir fiilî ihtilâf mevcut olmıyan Almanya'nı dostu olacak ve ona karşı harekâttan tevakkî edecektir.
- 5- Türkiye ile İngiltere arasında mevcut olan sıkı ve samimî rabîta ve münasebetler olduğu gibi devam edecektir.

18/6/1941

Matbuat Umum Müdürü Selim Sarper

NEŞREDİLECEK FOTOGRAFLAR HAKKINDA:

(Örfiidare Komutanlığından bildirilmiştir:)

1- Rusya'dan gelen Alman heyeti ile Almanya'dan dönen Rus heyetlerinin resimlerinin gazetelerde intişar edip edemeyeceği Komutanlıktan sorulmaktadır.

Kıyafetlerinde pejmürdelik ve intizamsızlık olmadıkça bu fotoğrafların gazetelere geçirilmesinde mahzur yoktur.

2- İskenderun Limanına iltica eden gemilerin enterne edilmiş mürettebatı fotoğrafta bulunmamak şartıyla yalnız gemi resimlerinin basılmasında keza mahzur yoktur.

3- Basılacak fotoğraflardan beşer nüshası Örfi İdare Komutanlığına gönderilecektir.

18/7/1941

Ali Rıza Artunkal

BULUNAN PLÂNLARA DAİR:

Tas Ajansının bir Alman alayında bulduğu plânlar hakkındaki tebligine dair şimdilik mütalâa beyan edilmemesi Matbuat Bürosu'ndan telefonla bildirilmiştir.

27 temmuz 1941

(Bu hususta Polis Nöbetçi Müdürü Faik Abrak imzasıyla şu teblig gelmiştir:)

Bugün çıkan gazetelerde Tas Ajansından naklen Alman askerlerinde bulunan vesikalara ve bize ait plân ve haritalara dair yazılan yazılarda rın yalnız haber olarak verilmiş olmasıyla iktifa edilecektir. Bu bapta Anadolu Ajansının vermiş olduğu haberden başka makale yazmak ve tefsirlerde bulunmak suretiyle sözü geçen mesele üzerinde durulmaması rica olunur.

27/7/1941

Matbuat U. Md. Selim Sarper

DİKKAT!

İdare-i Örfiye Kumandanı ile 28 temmuz 941 tarihinde yapılan konuşmaya dair yazı defterin arka sayfasında bağlıdır. 8 sayfadır. (böyle 8 sayfalık bir yazı defterin arka sayfasında yoktur.)

ALMAN-RUS MUHAREBESİ:

Bu sabah Almanlarla Ruslar arasında başlamış olan muhasematta bizim bitaraflığımızı muhafaza edeceğimiz gözönünde bulundurularak bu yeni vaziyet hakkında yapılan neşriyat ve tefsirlerde tarafları rencide edecek mahiyette yazılar yazılmamasını rica ederim.

22/6/1941

Matbuat Umum Müdürü Selim Sarper

İRAN MESELESİ:

İngiltere ile Sovyetler Birliğinin münferiden veya müştoreken İran nezdinde teşebbüslerde buldukları yolundaki haberler dolayısıyla yapılacak neşriyatta İran'ın istiklâl ve mülki tamamiyetinin bizim için çok kıymetli bulunduğunu, İran'ın haklarına ve menfaatlerini müdafaa edebilecek vaziyette bulunduğunu ve İran'ın başında bulunan majeste alâ Hazret-i Hümayun-i Şehinşah Rıza Pehlevî'nin gerek enerjisinin, gerekse ileriye gören sevk ve idaresinin bunu kâfil bulunduğunun tebarüz ettirilmesini rica ederim.

8/8/1941

Matbuat Umum Müdürlüğü

YİNE İRAN KONUSU:

8/8/1941 tarihli talimatımız, İran ile Türkiye'nin İngiliz-Sovyet demarşları şayiaları muvacehesinde müteakbil vaziyetleri tebarüz ettirilmek ricasiyle vaki olmuştu.

Bu hususta yapılan neşriyatta talimat hilâfına bir cihet tesbit edilememiş ise de iki komşu dost memlekete ait neşriyat dolayısıyla diğer alâkadar müteakbil ve dost üçüncü devletlerin gücendirilmemesi veya bu vesile ile bu devletlerin her hangi birinin akidelerinin medih veya zem edilmemesi icabettiği halde muhalif neşriyata tesadüf edilmekte olduğunu teessürle görmekteyim.

Zamanın nezaketi ve meleketeimizin bitaraflığı harpte olduğu kadar ideoloji dâvalarında da nazarı itibare alınarak idare-i kelâ buyurulmasını hassaten rica ederim.

12/8/1941

Matbuat U. Md.lüğü

TÜRK-ALMAN TİCARET ANLAŞMASI:

Bugünlerde memleketimize gelecek bir Alman ticaret heyeti ile yapılacak normal ticaret görüşmeleri hakkında Anadolu Ajansı tarafından verilecek haberlerin derci ile iktifa olunarak bu mevzu üzerinde tahlil ve tefsirlerde bulunulmamasının gazetelerin salâhiyetlik mümessillerine suret-i mahremanede tebligini rica ederim.

7/9/1941

Matbuat Umum Müdürlüğü
İzzeddin Tuğrul Nişbay

İRAN'DAKİ SALTANAT TEBEDDÜLÜ:

(Matbuat Umum Müdürlüğü İstanbul Bürosundan telefonla:)

İrân'daki saltanat tebeddülü hakkında yazı yazılıp yazılamıyacağı bazı gazeteler tarafından sorulmuştur. Büromuz Ankara ile temas etmiştir. Vaziyet taayyün etmediği için verilecek yeni bir talimat olmadığı, şu kadar ki gazetelerin saltanat tebeddülünden ve İrân'daki hâdiselerden eski direktiflerin umumî çerçevesi dahilinde, yani devlet reisleri aleyhinde tahkir-i âmiz ve imalî yazı yazmamak ve umumî siyasetimizin karakterine aykırı neşriyat yapmamak şartıyla bahsedebilecekleri cevabı alınmıştır. 18/9/1941 Saat: 6.25

MUHARİPLER HAKKINDA:

Almanya başta olmak üzere muharipler aleyhinde şimdilik hiçbir suretle yazı yazılmaması ve mütalâa yürütülmemesi Başvekâletten tebliğ edilmiştir.

22/23.12.1941 gecesi saat 4.30'da Polis Müdürlüğünden tebliğ edilmiştir.

- 1942 -

Fotograf Vesii Tasarısı

Alman-İngiliz mübadillerine ait fotoğrafların hiçbir suretle gazetelere konulmaması ve buna dair göze çarpacak şekilde neşriyat yapılmıyarak ikinci derece haberler arasından ve kısaca bahsedilmesi.

11/11/1942

İst. Valiliği

Yabancı Hükümet Ricalı:

Dış politikaya dair gazetelerimiz tarafından yapılan tenkidler ve alalumum neşriyat sırasında bazı yabancı devlet veya hükümet reislerinden veya devlet ricalinden bahsedilirken hakaretamiz veya küçük düşürücü tabirler kullanılmakta bulunulması, alâkalı tarafların sık sık müracaatlarıyla neticelenmektedir. Bu hususa dikkat edilmesi.

18/II/1942

Matbuat Umum Müdürlüğü

(1943-45)

Bulgaristan hakkında yazılan yazılarda pek ileri gidilmeyecektir.
13/5/1943

Üçler Konferansı hakkında yapılacak neşriyatta bu konferansın ..
hayırlı ve faydalı neticeler doğuracağını belirtilecek ve Üçler Konfe:
ransı konusunda sık sık lehte neşriyat yapılacaktır.

11/10/1943

Basın-Yayın Umum Müdürlüğü

Ekselâns Çan Kay Şek'in Çin Reisiscumhurluğu vazifesinin dün baş:
laması dolayısıyla gazetelerimizde şu yolda neşriyat yapılacaktır: ..

1- İçinde buldukları mücadelenin ehemmiyeti ve bu mücadelenin
bizim Millî Mücadelemizle, takibettikleri esas gaye itibariyle ve es:
pri bakımından benzerliği;

2- Türkiye-Çin dostluğu ve bu dostluğun hal-i hazır ve istikbal:
deki inkişafı üzerinde her iki tarafın gayreti.

11/10/1943

Basın-Yayın Umum Müdürlüğü

Gazete sorumlusunun notu:

Bugünkü gazetede Meksika Reisiscumhuruna suikast teşebbüsüne dair
bir haber vardı. Anadolu Ajansı Mümessili Muvaffak Bey telefon etti:

"Biz, reisiscumhura suikast veya askerî kıyam gibi haberler verme:
yiz. Yalnız "reis" deriz. Bugünkü telgrafta Meksika reisine suikastter
bahsedilmiştir.

Dedi. Bu haberin Ankara Radyosundan alındığını bildirdik. Bundan
sonra uyanık bulunulmasını tavsiye etti.

11/10/1944

"Türk-Yunan dostluğu Yunan milletinin şuuruna yerleşmiştir" sözle-
riyle başlayan Yunan Kral naibi "amaskinos'un beyanati etrafında dos-
tane bir şekilde yorum yapılacaktır. 11/2/1945 Nedim Veysel İlgün

D. H.

Başkan Truman'ın beyanati münasebetiyle yorum yapılırken tenkid-
çi bir dil kullanılmıyacaktır. 13/3/1947 Basın ve Yayın U. Md.ü

GİZLİ YASAK TEBLİĞLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2674

İnönü iktidarı süresince 11 yıldan fazla basını baskı altında tutan gizli basın yasakları tebliğlerinden önemli bir kısmını çeşitli bölümlerde toplamış ve sunmuş bulunuyoruz.

Basın yasaklarının hangi alanlara kadar ~~yükseldiğini~~ yayıldığını göstermek üzere yasaklanan haberlerin bir özetini yapalım:

- X- İnönü'nün gezilerinden, akrabasının Dolmabahçe Sarayındaki nişanından, Dürrüşehvarla olan Savorana yatındaki görüşmesinden,
- X- Fiyatlara yapılan zarlardan,
- X- Gıda ve yiyecek maddeleri sıkıntılarından,
- X- Geçim zorluklarından,
- X- Seçim yolsuzluklarından,
- X- Memurların hırsızlıklarından,
- X- Karakol dayaklarından,
- X- Cinayetlerden,
- X- Âdi zabıta haberlerinden,
- X- Deniz ve hava kazalarından,
- X- Patlamalardan,
- X- Karne dağıtım yolsuzluklarından,
- X- Öğrenci faaliyetleri, mitingler ve protestolardan,
- X- Açık Meclis müzakerelerinden,
- X- Bazı duruşma safhalarından,
- X- İdamlardan,
- X- İcat ve keşiflerden,
- X- GAZETELERİN İÇ İŞLERİNE MÜDAHALE:
- x- Puntolara,

ÖZGÜRLÜKLER HAKKINA İKTİDARDAYKEN NELER DEDİLER?

SANFRANSİSKO KONFERANSI VE TÜRKİYE

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2674

Yıl 1945... Dışişleri Bakanı Hasan Saka, San Fransisko Konferansına katılmıştır. Konferans, ~~25 nisan~~ 25 nisan /2 haziran 1945 tarihleri arasında toplanmıştır. Elli ülkenin delegeşi katılmıştır. Bu konferansa katılabilmek için 1 ocak 1945 tarihine kadar Almanya ile Japonya'ya savaş ilân edilmiş olması gerekiyordu. Türkiye de bu çağrıya ~~uyarak~~ uyarak 23 şubat 1945 tarihinde bu iki ülkeye savaş ilân etti.

Bu konferansa katılarak Birleşmiş Milletlere üye olabilmenin koşullarından biri de demokratik rejim ~~hakiki olarak~~ o ülkede uygulamaktır. Türkiye'nin tek partili totaliter bir rejimle aynı paralelde yer alması mümkün değildi. Bu husus Amerikalılarca da bilindiği için Türkiye'de demokratik rejimin uygulanması bu devlet tarafından tavsiye edilmiştir. Açık rejime attığımız adımın temel nedeni budur.

Hasan Saka bu konferans için Amerika'da bulunduğu sırada Türkiye'de uygulanan rejim hakkında kendisine soru soran Reuter Ajansı muhabirine 17 mayıs 1945 tarihli gazetelerimizde çıkan şu beyanatta bulunmuştur:

"... Anayasamız en ileri demokrat anayasalarla mukayese edülebilir ve başkalarını çok geride bırakabilir."

Hasan Saka, San Fransisko'da sanırsınız ki demokrasi atletidir. Demokrasi yolunda o kadar hızlı koşuyor ki bütün ülke şampiyonlarını geride bırakıyor ve şampiyonlar şampiyonu oluyor!

~~Hasan Saka'nın bu beyanattaki sözleri...~~

Anayasamız metin olarak insan hak ve hürriyetlerinin teminat altına alan demokratik bir anayasadır; uygulansaydı.

MÜMTAZ ÖKMEN'İN DEDİKLERİ: Bu tarihten 5 gün sonra, 22 mayıs 1945 tarihinde Mümtaz Ökmen de Meclis kürsüsünde şu beyanatta bulunmuştur:

"... Türkiye rejimi demokrat bir rejimdir. Türkiye'de vicdan hürriyeti, yazı hürriyeti, fikir hürriyeti, din hürriyeti ve hürriyetler vardır." (!).

Bu hürriyetlerin hiçbirinin uygulanmadığı bir ülkede Mümtaz Ökmen'in bu ~~hayretlik~~ gerçek dışı beyanati, San Fransisko'da demokratik yarışmaya çıkmış olan ~~Rağbeka~~ Dışişleri Bakanı Hasan Saka'yı desteklemek içindir.

AMERİKAN MUHABİRLER BİRLİĞİNİN TEPKİSİ

CHP. İktidarı, Türk basınını benzeri görülmemiş bir baskı altında tuttuğu bu dönemde sanlıyordu ki bütün dünya da Türk basınını özgür tanıyor. Çünkü sansürler, ambargolar, neşir yasakları gizli tebliğlerle yapıldığı için bu, tamamen iktidarla basın arasında gizli kalmıştır kanısındaydı.

Basın yasaklarının çeşitli kanallardan Türk basınına yağmur gibi yağdırıldığı bu dönemde Amerikan Muhabirler Birliğinden bir ses yükseldi. Bu örgüt, 1948 yılı şubatında bir bildiri yayımlayarak Türk basının ağır bir baskı altında tutulduğundan bahisle Amerikan Hükümetinden Türkiye'ye yardım yapılmasını istemiştir. Gerçeklere tıpatıp uygun bu tanımlama üzerine Ankara telâşlanmış, hükümetin resmî ağzı olan "Radyo Gazetesi" aynı gün şu yorumda bulunmuştur:

"Böyle bir kararla Türkiye'nin alâkası yoktur. Zira Türkiye'de tam bir basın hürriyeti vardır."

Diğer yandan Ankara siyasî mahfilleri de şu açıklamada bulunmuştur:

"Türkiye'de basın hürriyeti vardır. Bunu inkâr etmek için --eğer hususi bir maksat yoksa-- Türkiye ve Türk basını hakkında hiçbir fikir sahibi olmak lâzımdır."

Bu, basın özgürlüğü iddialarının alternatifine ait belgeleri tarihin yargısı için sunduk.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2674

*özgürlükler
hakkında*

İKTİDARDAN DÜŞÜKTEN SONRA NELER DEDİLER

İNÖNÜ, İKTİDARDAN DÜŞÜKTEN SONRA
HÜRRIYET MÜESSESELERİ HAKKINDA NELER
DEDİ?

Gizli tebliğlerin çeşitli bölümlerinde basın ve insan hakları üzerinde İnönü iktidarının nasıl ağır bir baskıda bulunduğunu, her türlü hür müesseseyi nasıl xıyr hiçe saydığını belgelerin şهادetiyile gördük.

Bu baskıları uygulayan bir iktidar kadrosunun --başta İnönü olmak üzere-- millet oyu ile iktidardan düştükten sonra hürriyetler hakkında neler söylediğini öğrenmek, ~~bu kadronun~~ bu kadronun siyasi ahlâkına ışık tutması bakımından da ilgi çekici olacaktır.

Şimdi, Meclis zabıtlarından, o devredeki gazete koleksiyonlarından ve vermiş oldukları eserlerden cümleler alarak örnekler verelim:

14 Mayıs 1950'de Demokrat Parti büyük bir çoğunlukla seçimleri ~~kazandı~~ kazandı. 22 Mayıs'ta iktidarı teslim aldı ve aynı gün hükümet kurularak Celâl Bayar reisicumhur oldu ve İnönü Çankaya'dan ayrıldı.

İnönü, 23 Mayıs 1950 tarihli Ulus gazetesinde bir başmakale ~~yazarak~~ yazarak kendisini iktidardan düşürmüş olan millete teşekkür etmiştir(!) Ertesi günü de bir bildiri yayımlayarak C.H.P. Genel Başkanı olarak muhalefet görevine başladığını ilân etmiştir.

İlk resmî demeci 27 Mayıs 1950'de C.H.P. divan toplantısındadır. İnönü bu toplantıda, iktidarı zamanında, başta Anayasa olmak üzere ihlâle ~~uzandı ve eğindi~~ ^{uzandı ve eğindi} cumhuriyet kanunlarının, muhalefet faaliyetlerini emniyet altında tutacağını belirtti. Daha sonra:

"Biz iktidarda iken halk idaresinin bütün icaplarını tahakkuk ettirmek için çalıştık."

Diye kendi iktidarı zamanında yaptıklarının tam tersini söyledi.

29 Haziran 1950 tarihinde C.H.P.'nin VIII. büyük kurultayının açılış nutkundan da şu cümleleri alıyoruz:

"Bugün içinde bulunduğumuz vaziyet, C.H.P.'nin 1945'ten beri memlekette tahakkuk ettirmeye çalıştığı demokratik rejimin ehemmiyetli bir tekâmül merhalesidir."

Biz de diyoruz ki çok partli devreye girmemiz, Birleşmiş Milletler'e üye olmayı sağlamak ~~xxixix~~ gibi dış siyasi sebeplere bağlıdır. Çünkü Türkiye, ~~bu anayasayı kabul etmekte~~ Birleşmiş Milletler Anayasasını kabul etmekle millet ve basın üzerindeki baskıyı kaldırmayı ve

çok parili rejime geçmeyi taahhüt etmiş oluyordu ki aslında "tekamül merhalesinin" bağlandığı baş sebep budur.

Şimdi de İnönü'nün basın hürriyeti hakkındaki fikirlerini yansıtan sözlerini verelim. Bu konuda iktidardan düştükten sonra ilk beyanatı 23 temmuz 1951 tarihinde ara seçimleri münasebetiyle söylemiştir. Bu konuşmasında basın hakkında şöyle demektedir:

"Siyasî sahada millet işlerinin murakabe altında bulunmasının esas esas teminatı hür matbuattır. Gazetelerin memleket mukadderatı üzerindeki hür düşünceleri siyasî hayatımızın başlıca nefes alma ve yol gösterme cihazıdır. Adil kanunların ve adalet cihazımızın himayesinde gazetelerimiz yüksek vazifelerini ifa etmeye çalışmaktadırlar."

İnönü Çankaya'dan ayrılalı henüz 14 ay olmuştur. Meclisçe reisi-cumhurluğa seçildiği 11 kasım 1938'den, seçimleri kaybettiği 14 mayıs 1950 tarihine kadar tam 11 yıl 5 ay basına "en müdhiş tedbir" olan sansürü bile uygulamış ve basını ağır bir baskı altında tutmuş bulunan İnönü'nün 14 ay içinde birdenbire basın hürriyeti taraflısı olması ve bu müessesenin koruyuculuğunu yapması insanı şaşırtıyor.

İnönü'nün basın hürriyeti hakkındaki diğer vecizelerine devam ediyoruz:

"Basın, demokratik rejimin teminatıdır. (25 ekim 1951) Gazete, memleket meselelerinde fikirlerini söylemek müessesidir. Bu müessesenin hulus ile çalışmasını zedeleyecek her fikir memleket için zararlıdır" (25 ekim 1951)

Hal için, âti için vazifesini emniyet içinde ifa eden basın, rejimimiz için başlıca teminat olacaktır.

(18 mart 1952)

Basın hürriyeti yalnız memleket murakabesinin esaslı bir unsuru olduğu için değil, vatandaş şikâyetinin serbest bir kürsüsü olduğu için dahi bütün vatandaşların müşterek malıdır.

Demokratik rejim her şeyden evvel basın hürriyetiyle belli olur ve bu hürriyetle yaşar.

Hür basının sesini kısmaya mecbur olması vatan mukadderatı için ne kadar zararlı ise hür olmıyan bir gazete ailesinin vücut bulması da milletin kültürü için o derece tahrif edicidir.

(Samsun, 13 mayıs 1952)

Demokratik rejimde fikirleri ve hakikatleri olduğu gibi bilmek vatandaşın esas haklarındanındır.

(Ordu, 15 mayıs 1952)

Gazetelerin memlekete hizmet etme vazifeleri ve kudretleri ni-
metle ceza arasında son derece güçleştirilmiştir. Hiçbir kimsenin
kudreti bununla uğraşmaya yetmez. Memleketin ve umumiefkârın basın
hürriyetini demokratik reformun temel unsurlarından biri olarak gör-
mesi lâzımdır.

Basın hürriyeti baskılar altında işlemez. hale gelirse o zaman
başımıza gelecek zararların had ve hesabı yoktur. O zaman bir demok-
ratik rejimden bahsedilemez. Çünkü demokratik rejim basın hürriyetiyle
başlar.

(Trabzon, 18 mayıs 1952)

Vatandaşlar, vazifelerini ifaya muktedir bir basın varlığına muhtak
muhtaçtır. Bu varlıktan mahrum olma yolu, demokratik rejimden mahrum
olma yoludur.

(İstanbul, 28 mayıs 1952)

Her haksızlık sanılan muamele basın âleminde yazılacak ve vatan-
daş huzurunda türlü şekilde konuşulacaktır.

(Ulus gazetesindeki başyazısından,
20 mayıs 1956)

Basının kanun dairesinde serbest olma kaidesi 1877'den beri ba-
sın hürriyetini tahrip eden kanunların çıkmasına vesile olmuştur. Hem,
son hukuk telâkileri artık basın hürriyetini esas tutmuş ve onu tah-
rif ve ifade eden kanunlar diğer hürriyetlerin tabii müeyyideleri çer-
çevesine sokulmuşlardır.

Baskı altında bulunan ruhlar kurtuldukları gün coşkunluklarını
basını ile göstereceklerdir.

Karanlıktan medet umanlar elbette tarihimizin karanlık köşelerinin-
de unutulacaklardır.

(Meclis'te, 6 haziran 1956)

Şimdi de inönü'nün demokrasi hakkındaki fikirlerini kapsayan
konuşmalarından cümlelerini ~~izleyelim~~ izleyelim:

Siyer Hürriyetleri

Demokratik rejim yüz senelik tekâmülün neticesidir ve ileri merhale-
lesine bizim iktidarımız zamında ulaşmıştır.

(12 eylül 1951, Radyo konuşması)

Bizim büyük dâvamız, beş-altı seneden beri tesis etmeye çalıştı-
ğımız demokratik rejimin tekâmülünü temin ~~etmektedir.~~ etmektedir."

(125 ekim 1951, İst. daki basın toplantısı)

Z U L Ü M H A K K I N D A

Vatandaş haklarını iptal etmek zulümdür. Zulüm yoluna sapan kudret
sahibi kendini kanun ~~yolu~~ dışına atmış olur. Zulüm yolu vatanı nifaka
götürür. Zulüm ile partizan ihtiraslarını temin etmek yanlış ~~olur~~xxxxxx
yoldur. Türklerin nihayete kadar zulme boyun eğeceklerini zannetmek yan-
lış hesaptır.

(İzmir, 5 ekim 1952)

A N A Y A S A H A K K I N D A

Bir memleketin anayasa dışında idare edilmesi vahim bir gidiştir.

(Meclis, 11 temmuz 1956)

İKTİDAR ÇEVRESİNİN ÖZGÜRLÜKLER HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Şemseddin Günaltay'ın hürriyetler hakkındaki
sözleri

Şemseddin Günaltay, İnönü iktidarının son başvekilidir. 15 Ocak 1949'dan 22 Mayıs 1950 tarihine kadar bu makamda kalmıştır. Onun başkanlığı zamanında da basına gizli tebliğler yağdırılmış, birçok haberlerin yayını yasaklanmıştır.

Günaltay
Partisi iktidardan düştükten sonra "Hürriyet Mücadeleleri" diye adlı bir kitap yayımlamıştır.

Aynı zamanda ord. profesör olan merhum Şemseddin Günaltay'ın bilhassa basın hürriyeti hakkında neler yazdığını izlemek her halde ilginç olacaktır.

Adı geçen eserden bu konu ile ilgili cümleler alıyoruz:

x

Müstebitlerin, insanları kendi fikirlerine muhalif sözler söylemeye, yazılar yazmaya mecbur ettiği görülmemiş şeyler değildir.
(Sayfa 73)

x

Fikirlerin hürriyetini şiddetle tazyik edenler sonunda insanlarda bir cinnet-i fikriye (delilik) doğmasına sebep olurlar. Vatandaşlar yeis ve mahrumiyetle âdeta mecnun kesilirler. Hükümetin başına belâ olurlar. Her halde hükümetler, vatandaşların fikirlerini serbestçe söylemelerinden zararlı değil kârlı olurlar.
(Sayfa 74)

x

Millet fertleri tarafından her şeyin serbestçe söylenmesi hükümetleri uyandırır, aydınlatır, hataların tamirine vesile olur. Menedilen sözlerin mahzurları, söylenen sözlerin mahzurlarından kat kat fazladır. Saklı fikirler daima korkunçtur.

x

Bir memlekette demokrasiyi yaşatan basın hürriyetidir. Çünkü hür bir matbuat doğru fikirleri ortaya atar.

x

Yayın hürriyeti demokrasinin temel taşıdır.

(Aynı sayfa)

x

Gazete vatandaşlar için bir rehber, bir müşavirdir.

x

Basın ve münakaşa hürriyeti boğulan diyarlarda insanlar uyuşa uyuşa hissiz, şursuz mahlûklar haline düşerler. Ve fikirler kurur, zekâlar

zekâlar söner, cemiyet şuursuz, behimî bir yığın haline gelir. (sayfa 75)

x

Şemseddin Günaltay, kitabının bir yerinde de (sayfa 97):

"Bir memleket idaresine "demokratik rejim" adı verilebilmek için o memlekette her şeyden evvel insan haklarının teminat altına alınması memleket idare edenlerin de bu hakların kudsiyetine inanmış bulunmaları ilk şarttır."

.. .. Diyor. Güzel söylüyor. Günaltay, bu güzel sözlerle "Millî Şef" ini niçin uyardı? İnönü; basına en ağır tazyikleri yaparken, sansür koyarken, en basit yurt haberlerinin bile neşrini yasaklarken bu güzel fikirlerin sahibi, kendi düşüncelerinin tam tersi uygulanan bir klik içinde niçin kalmış, niçin istifa etmemiştir!

İnönü iktidarının dikta uygulayıcılığında her biri birer rol almış olan kimselerin iktidardan düştükten sonra aşırı hürriyetçi kesilmeleri, bu konuda beyanat vermeleri, kitaplar neşretmeleri, bu belgelerin gizli kalacağı kanasını taşıdıkları için olsa gerek. her halde

Böyle de olsa, ağır bir dikta uygulayan kadronun, başka belgeleri gizli kalmış olsa bile, iktidardan düşünce "hürriyet elden gitti" diye bağırmasını siyasî ahlakla da bağdaştıramıyoruz.

Hasan Ali Yücel'in düşünceleri

Hasan Ali Yücel, İnönü'nün "Millî Şefâ" devresinin Millî Eğitim Bakanlığı ve aynı kadro içinde dikta rejiminin uygulayıcılarından. İnönü diktatörlüğünden San Fransisko Konferansı gereğince çok partili devreye geçtiğimiz dönemde İzmir yaptığı bir propaganda gezisinde de alkın şiddetli tepkileriyle karşılaşmıştı.

Hasan Ali Yücel, İnönü'den düştükten sonra kendisinin de bulunduğu İnönü kliyi iktidardan düşürmek için henüz iktidardayken...

Hasan Ali Yücel, kendisinin de içinde bulunduğu İnönü kliyi iktidardan düşürmek için henüz iktidardayken 1955 yılında yayınladığı "Hürriyete Doğru" adlı eserinde insan hakları ve hürriyetler konusunda şunları yazmıştır:

"Hürriyeti gerçekleştirmek isteyenler, gerçek hürriyetin ana kural kurallarına tâbi olmalıdırlar... Hürriyetin hastalıklarına tek ilâç yine hürriyettir.

Tanrının mutlak adaletine ve Türk Milletinin bozulmayan adaletine inanımız hiçbir zaman sarsılmamıştır."

x

22 Mayıs 1950 (Sayfa 191)

x

Bir insan topluluğu, ancak hürriyet ve emniyet içinde millet olabilir.

27 Kasım 1952 (Sayfa 197)

x

Hür basın olmasa, o olmayan yerde demokrasi kurulamaz. Demokratik rejime giren toplumlar "basın" denilen bu müesseseyi korumaya mecburdurlar.

9 Mayıs 1954 (Sayfa 199)

x

Kanunlarımız, hürriyeti dibinden yok edecek, kanunları bir yana atıp fertçe veya zümrece cezalar tertibine kalkacak hürriyet düşmanlarına hürriyet tanımamıştır. Aşırı mizaçlar, "aşırılık" denen ruh hastalığı ile malûldürler. Cemiyet onları tedavi etmekle mükelleftir.

15 Aralık 1955 (Sayfa 215)

x

Anayasada adları söylenerek tanınan hürriyetler, ancak o hürriyetlere sağgi göstermesini bilenler için vardır.., Demokrasi; ifratları itidale, düşmanlıkları dostluğa götüren bir rejimdir. Onun için demokrasi, en tehlikeli hasmı olan aşırılıklardan korunmalıdır.

15 Aralık 1955 (Sayfa 302)

x

Hürriyete tahammül edemeyen idarelerin, zayıf idarelerden başka bir şey olmadığını anlamak için fazla muhakemeye ihtiyaç yoktur.

5/12/1955 (Sayfa 302)

Roma tarihi kanlı bir tarihtir. Halk büyük bir baskı altında yaşamıştı. Neron gibi azılı despotları yetiştiren sert Romalı ruhu bile bu baskıya rağmen, halk için bir nevi siyasi nefes almak demek olan bir hak tanımıştı: Mırıldanma hürriyeti hakkı.

Hür Atina gibi meydanlarda, agoralarda yüksek hükümet tenkidine dayanamayan Romalı iktidar, hiç değilse bu hakla, halkın mırıldanarak, fısıldaşarak, kulaktan kulağa mırıldanarak içini boşaltmasına müsaade etmişti.

Sömürgele inde buna da inkân vermediği için Suriye topraklarında zulüm içinde yaşayan insanlar arasından öyle kılıçsız, kalkansız bir âsi meydana çıktı ki sadece imanla ve telkin ile, o sarsılmaz sanılan Roma'nın temellerini altüst etti ve Roma'yı devirdi.

4 agustos 1953 (Sayfa 221)

x

Korkutan rejimlerde hürriyet aranamalı. Bütün toptancı sistemler ve idareler hürriyetsizdir. Hürriyet; korkutmaz, sevdendir; zorlamaz, inandırır. Onun için hürriyet daima güzel bir kadın şeklinde temsil edilmiştir; eli paxırlı bıçaklı, beli altı-patlarlı bir eşkıya suretinde değil.

Korkak hür olmadığı gibi hürriyete de razı olamaz. Kendine güvenemiyen fertler veya zümreler daima korku ile etraflarını kudretlerine bant etmeyex ve bende etmeye mecbur olmuşlardır.

En büyük müstebitler en tehlikeli korkaklardır.

5 temmuz 1955 (Sayfa 117)

N E T İ C E

DÜNE BAKIŞ: Eski Atina ve İsparta 'da kitapların konularını kısıtlayan ve bunları sansüre tabi tutan bir müessese yoktur. Fakat zamanla, özellikle Ortaçağ döneminde din ve siyaset liderleri söz ve basın hürriyetini alabildiğine kısıtlamışlardır. Öyle ki bu liderlerin hareketlerinin sözle ve yazı ile eleştirilmesi, Allahın emirlerine karşı gelmekle bir sayılmıştır.

890 tarihinden beri dünya işlerine karışan papalar da sansürü yaygın bir hale getirerek birçok eserlerin okunmasını yasaklamışlardır. Bu yasaklar "emirname" lerle yapılmıştır.

Yakın tarihimizde Ortaçağ diktasının örnekleri de görülmüştür: Almanya'da (Nazi) ve İtalya'da (Faşist) olduğu gibi. Hitler ve Mussolini iktidara gelmiş olmalarına rağmen, fenalıkları tek başlarına düzeltecekleri vehmine kapıldıkları için, bu yola sapmışlar, bu arada basını da icra kuvvetinin bir parçası haline getirmişlerdir.

İnönü'nün "Millî Şef" li döneminde de Nazi Almanyası ile Faşist İtalya'da ve bugünkü Rusya'da olduğu gibi dikta yoluna sapılmış, basın, gizli emir ve tehditlerle tamamen susturularak icra kuvvetinin bir parçası haline getirilmiştir.

Bu davranışta "Türkiye'yi tek başıma daha iyi idare ederim" vehminin ve bir dikta hevesinin mevcudiyeti açıkça görülmektedir. Oysa İnönü iktidarı döneminde Teşkilât-ı Esasiye Kanunu (Anayasa) yürürlüktedir ve 103. maddesi gereğince de "Hiçbir maddesi, hiçbir sebep ve bahane ile ihmal veya tedil olunamaz."

Yine bu kanuna göre vatandaş angaryaya koşulamaz, açık Meclis müzakerelerinin neşri yasaklanamaz, basın tehdit edilemez, icra kuvvetinin bir parçası haline getirilemez ve hele ~~xxx~~ basına sansür asla konulamaz.

Bu eserdeki GİZLİ TEBLİĞLER'den de öğreniyoruz ki Anayasaca yasaklanan bu fiillerin hepsi yapılmış, yani Anayasa'nın insan hak ve hürriyetleriyle birçok hür müesseseleri koruyan maddeleri ihlâl, hattâ ilga edilmiştir.

İnönü'nün "Millî Şef" devresini, bu kadronun iktidardan düştükten sonra çeşitli hürriyetler hakkında söylemiş oldukları sözlerden cümleler de alarak bir neticeye bağlamak istiyoruz.

Nasıl ihlâl, hattâ ilga edildiğini gördüğümüz Anayasa' ~~xxx~~ yı böylesine hiçe saymanın neyi ifade ettiğini, C.H.P. eski bakanlarından

sayın Bay Hıfzı Özüçü Bekata'nın "Birinci Cumhuriyet Biterken" eserinden alacağımız cümlelerinden izleyelim:

"Başka memleketlerde Anayasa'yı bilmiyen çocuklar sınıf geçemez. Anayasa'nın bir hükmünü ihlâl eden bir politikacının ise siyasi hayatı biter.

"Anayasa'mızda bellibaşlı birkaç maddenin hulâsası şudur: "Her Türk hür doğar; hür yaşar... Türkler kanun nazarında müsavidir... Her türlü zümre ve fert intiyazları memnudur... Şahsi masuniyet, vicdan, tefekkür, kelâm, neşir, seyahat hak ve hürriyetleri Türklerin tabii haklarından... Can, mal her türlü taarruzdan masundur"

~~"Bunlar bizim Anayasamızın bazı maddelerinin hulâsasıdır"~~

"Hiçbir hukuk devletinde Anayasa değil, benim arzum hâkim olacaktır, diyen zihniyet yaşayamaz, yaşatılamaz. Anayasa kalkınca keyfilik gelir."

(Sayfa 73)

"Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun hiçbir maddesi, hiçbir sebep ve bahane ile ihmal veya tâdil olunamaz."

~~"Bunların hiçbirisi de bu yüzyıldaki gösteriyorduk"~~

"...Böyle bir suç karşısında Ceza Kanunu'nda ne yazıldığını ağzıma almak istemiyorum. Bu kadar ağır bir müeyyidesi bulunan kanunları dahi hiç sayabilecek; göz-yumacak zihniyetleri ve hareketleri milletvekilleri olarak Anayasa üzerine yemin eden insabların hoş görmesi aklın alabileceği bir hâdise değildir."

(Sayfa 76)

Bekata'nın dediği gibi İnönü devrinde de öyle olmuş, "Anayasa değil, benim arzularım hâkim olacaktır" denilmiş, Türkiye bu zihniyetle istikametinde yönetilmiştir.

FISILTI HÜRRIYETİ:

Gizli belgelerde ~~fısıltı hürriyeti~~ fısıltılar üzerine hiddetli ve tehditli emirnameler de gördük. Bu dönemde fısıltı hürriyeti bile yasaklanmıştır. İlgili bölümde gördüğümüz gibi bu konuda Hasan Ali Yücel de şunları yazmıştır:

"Sömürgelerinde fısıltı hürriyetine bile ~~imkân~~ imkân vermediği için Suriye topraklarında zulüm içinde yaşayan insanlar arasından öyle kılıçsız, kalkansızlar meydana çıktı ki sadece imanla ve telkin ile, o sarsılmaz sanılan Roma'nın temellerini altüst etti ve Roma'yı devirdi."

Evet, 1950'de Türk Milletinin seçimle İnönü'yü devirdiği gibi.